

TÜRKİYE'DE AİLE İÇİ ŞİDDET SARMALI VE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ OLARAK EVLİLİK KURSU

**SPIRAL OF DOMESTIC VIOLENCE IN TURKEY AND A SOLUTION
PROPOSAL: MARRIAGE COURSE**

İrfan YILDIRIM

yldrmirfann@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9949-7667

Makale Gönderim Tarihi

3 Mart 2021

Makale Kabul Tarihi

29 Nisan 2021

ÖZ

Aile içi şiddet, sosyal, çevresel ve ekonomik faktörler kadar bireyin sahip olduğu kişisel özelliklerle de yakından ilişkilidir. Günümüzde ailelerde meydana gelen şiddetin çoğalması, evli çiftlerin mutluluk düzeylerinin düşük oranlarda seyretmesi ve evliliklerin kısa ömürlü olması yaşanan hızlı değişimlerden kaynaklandığı kadar, evliliğe adım atmaya çalışan eş adaylarının yakın çevrelerinden aldıkları kültürel sermaye dışında, evlilik süreçleri ile ilgili herhangi bir bilgi, beceri ve hazırlıklarının olmamasından da kaynaklanmaktadır. Eş adaylarının aile içi şiddeti doğuran risk etmenlerinin farkında olmalarını ve evlilik yaşantısı hakkında bilgi ve beceri edinebilecekleri bir eğitim almalarını sağlamak, aile bireyleri arasında görülen şiddetin düzeyinin düşürülmesinde ve çiftlerin mutluluk düzeyinin arttırılmasında etkilidir. Bu çalışmanın amacı, aile içinde yaşanan şiddet türlerinin düzeyini düşürmede etkili olduğu tespit edilen eğitim çalışmaları kapsamında evlilik öncesinde eş adaylarına ‘Evlilik Kursu’ adı altında bir eğitimin verilmesinin gereğine dikkat çekmek ve tartışmaktır. Literatür taraması yöntemiyle derleme şeklinde yapılan bu çalışmada, eş adaylarının evlilik sürecinde karşılaşılan bir takım sorunların çözümüne yönelik edinebilecekleri bilgi ve farkındalığın yanında, kazanacakları iletişim, çatışma ve sorun çözme becerilerinin önemi üzerinde durulmaktadır. Aile içinde şiddeti ve çatışmayı doğuran risk faktörlerinin ele alındığı çalışmada, ayrıca evlilik öncesi eğitim konusunda yapılan çalışmalar, uygulanan örnekler ve elde edilen sonuçlar tartışılmakta ve ailelerde meydana gelen şiddet düzeyinin düşürülmesi için evlilik öncesinde eş adaylarına zorunlu bir eğitimin verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile içi Şiddet, Evlilik, Evlilik Eğitimi, Evlilik Kursu

ABSTRACT

Domestic violence is closely related to the personal characteristics of the individual as well as social, environmental and economic factors. The increase of violence in families today, the low levels of happiness of married couples and the short-lived marriages are due to the rapid changes, as well as the lack of knowledge, skills and preparations for the marriage processes, apart from the cultural capital that the spouse candidates who try to marry receive from their immediate environment. It is also due. Ensuring that spouse candidates are aware of the risk factors that cause domestic violence and receive an education in which they can acquire knowledge and skills about marital life is effective in reducing the level of violence among family members and increasing the level of happiness of couples. The aim of this study is to draw attention to and discuss the necessity of providing a training named “Marriage Course” to spouse candidates before marriage within the scope of training studies that are found to be effective in reducing the level of violence in the family. In this study, which was conducted as a compilation with the method of literature review, the importance of communication, conflict and problem solving skills to be acquired by prospective spouses as well as the knowledge and awareness they can acquire in solving a number of problems encountered during the marriage process are emphasized. In the study, which deals with the risk factors that cause violence and conflict in the family, the studies on premarital education, the examples applied and the results obtained are also discussed, and it is recommended to provide compulsory education to spouse candidates before marriage in order to reduce the level of violence in families.

Keywords: Family, Domestic Violence, Marriage, Marriage Education, Marriage Course.

GİRİŞ

Tarihin en eski kurumu olan aile, günümüze gelene kadar farklı şekillerde dönüşümler yaşamış, kendisine farklı anlam ve misyonlar yüklenmiş ve yerine getirdiği işlevlerde farklılaşmalar meydana gelmiştir. Geleneksel toplumlarda aile kurumu, bireyin yaşamla ilgili neredeyse bütün bilgilerini edindiği bir ocak iken, modern toplumlarda ailenin yerine getirdiği fonksiyonlarda değişimler meydana gelmiş ve bir takım işlevler diğer kurumlara devredilmiştir. Örneğin eğitim kurumları, modern dünyada bireyin bilgi edinme, sosyalleşme vb. pratiklerini devralmış ve neredeyse sosyal öğrenmenin büyük çoğunluğu okuldan edinilir hale gelmiştir (Page ve İnce, 2008: 90). Her ne kadar geleneksel yaşam tarzı ile modern yaşam tarzı arasında bariz farklılıklar bulunsada, geçiş sürecini yaşayan toplumlarda yaşanan değişimler muğlak ve sancılı olabilmektedir. İçinde bulunduğumuz süreç dikkate alındığında, toplumsal yaşamın ne tam olarak geleneksel, ne de modern olduğu söylenemez. Dolayısıyla toplumsal yaşamın hızlı bir dönüşüm yaşadığını, bireylerin yeni yaşam tarzlarına, yeni yaklaşım ve değerlere ayak uydurmada zorlandığını ve sorunlar karşısında genellikle stres, öfke patlaması, acizlik yaşandığını ve çoğu zaman bireylerin ailede karşılaştığı problemleri, herhangi bir beceriye sahip olmadığı için, diğerlerine karşı şiddete başvurarak çözmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür (Aile Araş. Kur., 1995: 143).

Tarih boyunca aile üyelerinin ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması, çocuğun toplumsallaşmasının sağlanması gibi ailenin biyolojik, psikolojik ve sosyal işlevleri ön planda olmuştur (Yalçın, 2009: 10). Ancak son dönemlerde yaşanan toplumsal değişimlerden en çok etkilenen kurumlardan biri şüphesiz ki ailedir. Özellikle 19. yüzyılda yaşanan endüstri devrimiyle toplumsal yaşamın ekonomik, sosyal ve demografik alanlarında meydana gelen değişiklikler ailenin yapısı ve fonksiyonlarını da derinden etkilemiştir. Geniş ailelerin çözülmesi, çekirdek aile modelinin ortaya çıkması, kadınların sosyal ve ekonomik hayata dâhil olması, ilk evlenme yaşının yükselmesi, doğum şekillerinde çeşitlilik yaşanması, doğum oranlarının azalması, evlenmeyenlerin, yaşlı nüfusun ve boşanmaların sayısında artışların olması gibi birçok konuda değişimler yaşanmıştır (Ekşi, 2005: 2). Esasen bireylerin hayattan beklentileri, eğitim ve refah düzeyleri değiştikçe ailenin işlevlerinde de değişimler meydana gelmektedir. Sahip olunan bilgi ve görgünün yanında içinde bulunulan fiziksel ve sosyal çevre, kişisel özellikler ve maddi olanaklar da aile bireyleri arasındaki iletişim biçimini ve etkileşimi şekillendirmektedir. Özellikle günümüzde çekirdek aile tipinin fazla rağbet gördüğü, eşlerin evlendikten sonra kendilerine göre bir düzen kurmaya çalıştıkları bilinmektedir. Eş seçiminde, eşlerin kendi başlarına karar vermek istedikleri, evliliklerinde sorunlar baş gösterdiğinde sorunları çoğunlukla bireysel olarak göğüslemeye çalıştıkları, genellikle birbirlerine hakaret etmekten şiddet kullanımına kadar bir takım meşru olmayan yollara başvurdukları, kimi zaman da sorunları halledemediklerinde boşanmaya yöneldikleri görülmektedir.

İletişime açık ve çözüm odaklı bir yaklaşımı esas alan, şiddet türlerinden uzak bir evlilik ve çift ilişkisi için her şeyden önce evlilik bilincinin kazanılması şarttır. Aile kurmak üzere iki kişinin ruhen ve bedenen bir araya gelmelerini, bir ömür boyu sürmesi beklenen bir birlikteliği yaşamalarını ifade eden evlilik, bireyin hayatında yaşayabileceği en önemli olaylardan biridir. Bu bağlamda mutlu ve başarılı bir evlilik süreci, birey, çift, ebeveyn ve çocuklardan oluşan aile bireylerinin yanında sosyal çevreyi, iş hayatını ve toplumun geleceğini de etkilemektedir. Profesyonel düzeyde çalışan aile ve evlilik danışmanlarına göre bir evliliği nasıl yürütebileceğini, birlikte nasıl mutlu olunabileceğini, ilişkinin sağlıklı ve uzun süre nasıl devam edebileceğini bilmek evlilikte yaşanması muhtemel şiddet olaylarının önüne geçilmesini kolaylaştırmaktadır

(psikoder.org.tr, 2020). Bu bağlamda ‘kişi kendisini tanımadıkça bütün eşler yanlış seçimdir’ yaklaşımından hareketle evlilik öncesi bir eğitimin bireyin kendisini tanımasına, güçlü ve zayıf yönlerini fark etmesine, çatışmaya mahal vermeden çözüm pratiklerine yönelmesine katkı yapacağı farz edilmektedir.

Bu bağlamdan bakıldığında, evliliğe adım atmaya çalışan eş adaylarının evlilik süreçleri ile ilgili herhangi bir hazırlıklarının olmamasının ailelerde şiddetin yaşanmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Zira günümüzdeki evliliklerde temel problem, onu sürdürme konusunda yaşanan sıkıntılardır. Ömür boyu mutlu olma amacıyla yapılan evlilikler, evlilik sürecinde karşılaşılan risk faktörleri nedeniyle, kısa süre sonra çatışmalara konu olabilmektedir. Eşi ile yaşadığı iletişim problemlerini aşmak, çatışmaları çözme becerisi göstermek, gerçekçi beklentiler içinde olmak, ortak hedefler geliştirmek ve duygusal bağlılığı devam ettirebilmek gibi ailede ihtiyaç durumunda gerekli adımları atmak, ilgili konularda herhangi bir eğitim almadan veya hazırlık yapmadan çok zor, hatta imkânsız görünmektedir. Esasen aile bireyleri arasında (özellikle eşler) baş gösteren anlaşmazlık ve çatışmaların çok boyutlu olduğu ve kaynağını farklı etkenlerden aldığı söylenebilir. Bu etkenlerin farkında olmak, evlilik hakkında önceden bilgi edinmek, iletişim, çatışma ve sorun çözme becerilerinden haberdar olmak, eşler arasında bulunan iletişime, ilişkilere ve etkileşimlere olumlu katkı yapacağı varsayılmaktadır. Aksi durumda hayatın her alanında verilen kurumsal eğitimlerin; bilgi ve becerilerin faydasının olmadığını iddia etmek demektir.

Literatür taramasına dayalı ve derleme şeklinde gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, eşler arası anlaşmazlık ve çatışmaları çözmeye onlara farkındalık, bilgi ve beceri kazandırmak üzere eş adaylarına evlilik öncesinde zorunlu bir eğitimin verilmesini ele almak ve tartışmaktır. Bu amaçla çalışmada aile içi şiddetin, türlerinin ve meydana çıkmasına etki eden risk faktörlerinin neler olduğu, evlilik öncesi eğitimin önemi ve farklı toplumlarda uygulanan çeşitli programlar ve sonuçları ele alınmaktadır. Kısaca ‘Evlilik Kursu’ şeklinde düşünülen evlilik öncesi eğitimin kurumsal bir çerçevede zorunlu tutulması ve evlilikle ilgili karşılaşılan muhtemel sorunların çözümüne katkı sunacak içeriklere sahip olması tartışılmaktadır.

1. AİLE KURUMU VE AİLE İÇİ ŞİDDET

Aile, her şeyden önce onu oluşturan bireylerin karşılıklı sevgi, saygı, bağlılık, dayanışma ve işbölümü esasına dayalı hareket ettikleri, devamını sağlamak için farklı fonksiyonları icra ettikleri, birlikteliği ve paylaşımı esas aldıkları bir kurumdur (Ekşi, 2005: 3). Bireyin yakını olan başka biriyle yaşadığı, ortak bir mekânı paylaştığı ve bir takım sorumluluklar çerçevesinde hareket ettiği ilişki yapılanmasına karşılıklı gelmektedir. İki veya daha çok kişiden oluşması, birbirleriyle ilgili rollerin, sosyal durumların ve görevlerin üstlenilmesi, sevgi, fedakârlık ve ait olma gibi aralarında belirli duygusal bağların bulunması ve paylaşılması aileyi diğer ilişki yapılanmalarından ayırmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014: 143). Bireylerin şekil kazandığı mekânların başında gelen ailenin bu özelliğinden dolayı bazı görevleri yerine getirmesi beklentisi söz konusudur. Özellikle kültürün yeni kuşaklara aktarılması, nüfusun yenilenmesi, çocukların sosyalleşmesi, bireyin psikolojik, biyolojik ve ekonomik yönlerden doyum elde etmesi gibi toplumun da sürekliliğini sağlayan görevler, aile kurumunun temel işlevleri sayılmaktadır (Gökmen vd., 2019: 64). Buradan hareketle toplumun küçük bir modeli olan aileyi, günümüzde belirgin şekilde öne çıkan şekliyle, sadece kısa vadedeki menfaatlerin keştiği bir mekân olarak görmek aileyi yanlış ve eksik tanımlamak demektir. Aile kurumunun işlevleri bakımından bireye sağladıklarını dikkate almamak, gereken hassasiyeti göstermemek kısaca insana değer vermemektir. Çünkü insanın yetiştiği ve şekil kazandığı ortamın ifadesi olan aile sağlıklı şekilde işlevlerini

yerine getirmediğinde, kapsamında bulunan insanların sağlıklı ilişkilere sahip olmasından söz edilemez. Bunun yanında ailenin oluşumuna ilk adım olan ve “toplumsal yapıyı farklı yönlerden etkileyen resmi, duygusal, davranışsal, biyolojik yönleri olan kültürel ve sosyal bir sistem” olarak evlilik (Demir Erbil ve Hazer, 2018: 101), aslında eşlerin psikolojik ve fiziksel sağlığının temelini oluşturan bir uyumu ve birlikteliği şart koşmaktadır. Aksi durumda, aile bireyleri arasında ilişkilerin uzun süre devam edemeyeceği aşikârdır.

Sağlıklı aile kavramı, günümüzde aile ilişkilerinin olumsuz içeriklerden uzaklığı ve iletişime açıklığı belirtmek üzere sıklıkla kullanılmaktadır. Tıpkı bireyin sağlığı gibi, ailenin de sağlığı önemsenmekte ve bununla ailenin sahip olması gereken değerlerine, ilkelerine ve uygulamalarına vurgu yapılmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014: 143). Her bir ailenin kendisine göre problemleri olsa da, genel anlamda aile evrensel bir kurumdur ve çoğunlukla diğer ailelerle ortak özellikler içermektedir. Bu bağlamda sağlıklı aile yaklaşımı, ailedeki bütün bireylerin hayatlarının, bedenlerinin, özgürlüklerinin ve psikolojik yapılarının herhangi bir tehlike içermemesi (Page ve İnce, 2008: 82) üzerine kurulu olduğu söylenebilir.

Genel olarak ailenin kurulma amacı mutlu olmak, birçok konuda paylaşımda bulunmak, birlik içinde hareket etmek ve bazı durumlarda birbirini tamamlamaktır. Evliliklerden beklentilerin neler olduğu üzerine yapılan araştırmaların sonuçları, bu yaklaşımı destekler niteliktedir. Örneğin, Amerikalı insanların %93’ünün, yaşamlarındaki en önemli amaçlarından birisinin mutlu bir evlilik yapmak ve onu sürdürmek olduğu tespit edilmiştir (Haskan Avcı, 2014: 282). Aynı araştırmada, sıra dışı bir olay olmadıkça evliliklerinin yaşam boyu süreceğine inananların oranı ise %70’in üzerinde olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan Türkiye’de, 2019’da yapılan yaşam memnuniyeti araştırmasına göre 18 ve üzeri yetişkin kesim, mutluluğu en fazla ailelerinde (%74,1) bulmaktadır (TÜİK, 2019/a). Dolayısıyla aile sayesinde eşler arasında yaşanan duygusal bağlılık, mutlu olmanın temel dayanağını oluşturmaktadır. Bu çerçevede kullanılan “aile duygusal bir temele dayanır” şeklindeki tanımlama duygusal bağlılığın önemini işaret etmektedir. Konu ile ilgili Kocaeli’de yapılan bir çalışmayla elde edilen sonuçlar da, evliliklerde eşlerin birbirlerinden en çok bekledikleri unsurun birbirlerine ‘duygudaşlık yapmak’ olduğunu göstermektedir (Ekşi, 2005: 6-8). Evlenme hazırlığı yapan nişanlı çiftler üzerinde yapılan bu çalışmada, eş adaylarının yapacakları evlilikten beklentilerinin en çok ‘beni sevecek eşimin olması ve sevgi, mutluluğu tatmak’ (%55,5) olduğu ortaya konulmuştur Aynı araştırmada elde edilen benzer ve ilişkili bir sonuç ise eş adaylarının anne-baba olma hakkında öne sürdükleri gerekçelerinde görülmektedir. Zira eş adayları %88,5 oranında, anne-baba olmayı en çok ‘çocuk yetiştirmek, annelik-babalık duygusunu tatmak’ için istemektedirler.

Mutlu olma beklentisiyle temeli atılan aile kurumunda, söz konusu beklentilerin genellikle yerine gelmediği, eşlerin birbirlerinden aradıklarını bulamadıkları, günümüzde ailede yaşanan sorunlardan, şiddet olayları ve boşanma oranlarından anlaşılmaktadır. Aile içinde yaşanan sorunların çözüme kavuşmadığı durumlarda şiddet, bireylerin daha çok bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklı şekilde, sıklıkla kullanılmaktadır. Literatürde oldukça geniş bir yelpazede ele alınan aile içi şiddet, eşlerin birbirlerine, ebeveynlerin çocuklarına, çocukların birbirlerine veya yetişkinlere yönelik, ya da çeşitli yönlerden güçlü olan aile bireylerinin güçsüz olanlara yönelik ilişkilerinde ortaya koydukları fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik dâhil bütün şiddet davranışlarını kapsayan bir olgudur (Yıldırım ve Kızmaz, 2018:1137). Eşlerin birbirlerine yönelik başvurdukları şiddet türleri arasında önemli bir yere sahip olan sözel şiddet, her iki tarafın da sıklıkla başvurduğu ve ilişkilerine gerilmesine neden olduğu yönleri sahip olması bakımından diğerlerinden farklılaşmaktadır.

Kültür, eğitim, sınıf, gelir düzeyi farkı ve yaş sınırı olmaksızın hemen her ülkede karşılaşılan aile içi şiddet (İbiloğlu, 2012: 205), yetişkinlerin veya ergenlerin yakın partnerlerine karşı kullandıkları fiziksel, cinsel ve psikolojik saldırılar ve ekonomik baskı dâhil olmak üzere saldırgan ve zorlayıcı davranışların meydana gelmesini ifade etmektedir. Ev içerisinde gerçekleşen şiddet anlamında da kullanılan aile içi şiddet (Page ve İnce, 2008: 82), eşler (partner) veya diğer aile bireyleri arasında meydana gelen şiddetin tüm türlerini kapsamaktadır. Aile bireyleri arasında birden fazla şiddet türünün beraber uygulanması, şiddetin birbirini üreten ve besleyen bir mekanizmaya dönüşmesine ve şiddet çemberinin oluşmasına neden olmaktadır. Ailede görülen şiddetin alışkanlık veya yaygın hale gelmesi, normalleşmesi (olağanlaşması), maruz kalan veya müşahade eden bireylerde hayatın sanki bir parçasıymış gibi bir algının yerleşmesine yol açmaktadır (Haylı ve Gökdoğan, 2019: 632).

Ailede meydana gelen birçok şiddet türü bulunsa da ‘aile içi şiddet’ denildiğinde genellikle fiziksel şiddet türü akla gelmektedir. Ancak etkileri bakımından psikolojik ve cinsel şiddet türlerinin de en az fiziksel şiddet kadar aile bireylerini olumsuz etkilediği söylenebilir. Dışarıdan bakıldığında etkileri görülebilen fiziksel şiddet, genellikle dövme, tokat atma, tekmeleme, iteleme, bir şey fırlatma gibi eylemlerden oluşurken; psikolojik şiddet ise aile bireyini aşağılama, küçük düşürme, dikkate almama, dışlama, rencide etme, ayrımcılığa maruz bırakma vb. muamelelere tabi tutmaktır (Köseoğlu, 2018: 80). Ailede karşılaşılabilen cinsel şiddet, kadının zorla cinsel bir eyleme veya saldırıya maruz bırakılması, taciz edilmesi gibi eylemlere karşılık gelmektedir. Bunların yanında, ailede görülen şiddet çeşitleri arasında ekonomik şiddet de önemli bir yer tutmaktadır. Aile bireyinin çalışmasına izin vermemek, ona yeteri kadar para vermemek, elindeki parayı almak veya onu zorla çalıştırmak gibi eylemlerden oluşan ekonomik şiddet günümüzün yaygın işkence türüdür. Diğer taraftan aile bireyini küçük yaşta evlendirmek, başlık parası, namus ve töre cinayetleri, berdel gibi uygulamalar, kültürel şiddetin örneklerini oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte zaman zaman ailelerde görülebilen, özellikle çocuklara yönelik ihmal ve istismar olayları da aile içinde gerçekleşen şiddet türleri arasında yer almaktadır (Köseoğlu, 2018: 80).

Kuramsal yaklaşımlar, ailede meydana gelen şiddetin kaynağına yönelik farklı bir boyuta dikkat çekmekte ve günümüzde görülen aile içi şiddet biçimlerinin kaynağına yönelik bazı önemli hususlara işaret etmektedirler. Bu yaklaşımlardan biri olan ‘sosyal öğrenme kuramı’, şiddet davranışının aileden ve yakın çevreden öğrenildiğini iddia etmektedir (Farrington, 2005: 181). Bireyin çocukluğunda yaşadığı veya tanık olduğu şiddet olaylarının bireyin bilinçaltısına yerleştiğini ve sorunlar karşısında ortaya çıktığını belirtmektedir. Zira ailede ebeveynlerin şiddet içerikli davranışlar sergilemesi, çocuklarının da ileride benzer davranış örüntülerini sergilemelerine yol açmaktadır. Ailede meydana gelen şiddet olaylarına farklı bir bakış açısı getiren diğer yaklaşım da ‘çatışma kuramı’dır (Yıldırım ve Kızmaz, 2019: 666). Aile içinde gerçekleşen şiddeti yaşanan ekonomik yoksunluğa, maddi anlamda oluşan güç eşitsizliğine ve emeğin sömürülmesine bağlayan kuram, kapitalizm ile öne çıkan bencilliğin ve tüketim arzusunun ailedeki çatışmaları arttırdığını savunmaktadır. Öte yandan meydana gelen aile içi şiddet olaylarının kaynağında, öne çıkan bu kuramların dikkat çektikleri faktörlerin yanında sosyal, psikolojik ve çevresel faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir.

Aile içi şiddet, günümüzde en çok kadınlara yönelik fiziksel şiddetin uygulandığı olaylarla anılmakta ve öne çıkmaktadır. Geleneksel yaşam tarzından modern yaşam tarzına bir geçiş sürecinin yaşandığı günümüzde erkeklerin ataerkil toplum modelinden gelen kazanımlarını kaybetmek istememeleri kadınlara yönelik fiziksel şiddetin önemli bir kaynağıdır (Aile Araş. Kur.,

1995: 143). Bilindiği gibi geleneksel toplumlarda kadınlar, kamusal alandan ziyade özel alana yöneltilmiş ve kendilerine ev içinde yerine getirmeleri gereken bir takım roller atfedilmiştir. Kadınlar sahip oldukları bir takım özellikler itibarıyla farklı şekillerde değerlendirilmiş, arka planda tutulmuş ve sürekli kontrol edilmiştir. Erkeklerin kontrolünde bulunan kadınlar, modern hayatla birlikte yaşanan toplumsal değişim ile kamusal alanda yer almaya başlamış ve eğitim, sosyal ve ekonomik gibi hayatın farklı alanlarında erkeklerle aynı koşulları paylaşmaya başlamışlardır. Aile içi çatışma ve şiddetin ortaya çıkmasında önemli bir yer tutan ailede eşler arası güç ve kontrol çabası, genellikle kadınların aleyhinde sonuçlanan olaylara neden olmaktadır. Bu yüzden evlilik çatışmalarının sonucunda kadınlara yönelik şiddet veya kadın cinayetleri gibi olayların meydana gelmesinde tarihsel sürecin arka planı oluşturması önemli bir etkidir (Aile Araş. Kur. 1995: 151).

Ailede erkeklere yönelik şiddet, toplumsal ilişkilerde baskılanan ve genellikle geleneksel toplum modelinde sahip olunan 'erkeklik' imajının zedelenmemesi için saklanan, idari makamlara veya yakın çevrelerine bile çoğunlukla yansımayan bir yönü olsa da, yine de bazen görülebilen bir şiddet çeşididir. Her ne kadar fiziksel şiddete maruz kalma oranları düşük olduğu bildirilse bile, erkeklerin de en az eşleri kadar ailede psikolojik şiddete maruz kaldıkları varsayılmaktadır. Aile içi şiddet olaylarında son kertede erkeklerin daha baskın çıktığı ve kadınların fiziksel şiddete maruz kalması sonucunu doğurduğu bir gerçektir. Ancak bu sonucun ortaya çıkmasında rol oynayan, yerine göre sebep olan, körükleyen, kadınların olumsuz tutum ve davranışları olduğu düşünülmektedir. Kadınların ailede yaşanan şiddet olaylarında neredeyse erkekler kadar saldırgan ve şiddet içeren davranışlar ortaya koydukları ve daha yüksek düzeyde fiziksel saldırıda bulunma olasılığına sahip oldukları literatürden anlaşılmaktadır. Öyle ki yapılan bir araştırmada, aile içinde karşılıklı şiddet uygulayan eşlerden % 27'sinin erkek, % 24'ünün ise kadın olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır (Yıldırım, 2020: 67-69). Bu sebeple ailede meydana gelen şiddet olaylarını eşlerden sadece birine ait kılmak veya yüklemek sahici bir yaklaşımdan uzaklaşmak demektir.

Esasen aile içinde gerçekleşen şiddet olayları sadece kadınlara veya erkeklere (eşlere) yönelik olmayıp, çocuklara ve yaşlılara yönelik de meydana gelebilmekte ve sindirilme, örselenme ve bunalım yaşama gibi sorunların oluşmasına yol açan şiddet türleri bulunmaktadır. Özellikle yaşlılara yönelik uygulanan şiddet türleri arasında psikolojik ve ekonomik şiddet öne çıkmaktadır. Genellikle güvenlikleriyle ilgili korku ve endişelerinden dolayı yaşlılar maruz kaldıkları şiddeti dışarıya yansıtmamaktadırlar (İbiloğlu, 2012: 205). Çocuklara yönelik şiddet biçimleri arasında, istismar dâhil olmak üzere fiziksel, duygusal, sözel ve ekonomik şiddetten söz etmek mümkündür. Bedensel, zihinsel ve ruhsal yönlerden çocukların zarar görmesine neden olan ve gelişimlerine engel olan şiddet içerikli tutum ve davranışlar, çocuklarda çoğu zaman kalıcı olumsuz etkilere yol açmaktadır (Şenol ve Mazman, 2014: 14). Çocuk terbiyesi adı altında çocuklara uygulanan şiddet, geleneksel yaklaşımın önemli bir metaforudur ve ebeveynlerin güç kullanarak çocukta davranış değişikliğini meydana getirme anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda çocuklar, ailede özellikle fiziksel ve psikolojik (özellikle kıyaslama yapma) şiddete sıklıkla maruz kalmakta ve kendisine uygulanan şiddet türlerini adeta içselleştirmektedir.

2. AİLE İÇİ ŞİDDETİN YAŞANMASINDA ETKİLİ RİSK FAKTÖRLERİ

Geleneksel toplumlarda genellikle ebeveynlerin veya yakın çevrelerindeki kişilerin müdahaleleriyle çözülebilen ailedeki çatışmalar ve sorunlar, modern yaşamla birlikte hem çok farklı

boyutlar kazanmış hem de çözüm mekanizmalarında değişiklikler meydana gelmiştir. Toplumsal baskı, örf ve adetler, geniş aile biçimi, akrabalık ilişkileri, evlilikte cinsiyetlere biçilen roller vb. faktörlerin etkisiyle geleneksel toplumlarda meydana gelen evlilikler ve şekil kazanmasında etkili olan unsurlar, artık günümüz koşullarına uymamakta ve bireyin evlilik anlayışına ve beklentilerine uzak kalmaktadır. Evlilikte meydana gelen sorunlar, özellikle iletişim çatışmaları konusunda herhangi bir bilgi ve beceri edinmeden gerçekleşen evliliklerde, çoğu zaman ufak ve önemsiz görülen problemlerden dolayı zaman içinde büyük sıkıntıların meydana geldiği, sonu gelmeyen tartışma ve çekişmelerden dolayı genellikle eşler arası kronik hale gelen mutsuzluğun, fiziksel ve/veya zihinsel sağlık sorunlarının ortaya çıktığı, çocukların davranışlarında kalıcı sorunların meydana geldiği, bazı ailelerde ise parçalanmaların söz konusu olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Markman vd., 2006: 418). Zira ailede meydana gelen şiddeti bir anda ortaya çıkan ve sebepsiz gelişen bir olay olarak görmek yanlış olacaktır. Her bir şiddet olayının gerisinde yatan, oluşumuna etki ve kaynaklık eden faktörlerin dikkate alınması önem arz etmektedir.

Aile bireyleri arasında görülen şiddet türlerinin meydana gelmesine etki eden birçok risk faktörü sayılabilir. En büyük risk kaynaklarından biri, çocuğun yetiştiği ailede maruz kaldığı veya tanık olduğu şiddetin türünü ve biçimini ileriki yaşamında ortaya koyması ve başkaları üzerinde uygulamasıdır. Başka bir deyişle çocukluğunda, ailesinde şiddet kullanan birilerinin varlığı ve ailede uygulanan herhangi bir şiddet türüne maruz kalınması veya tanık olunması, ilgili çocuğun gelecekte şiddet kullanma risk oranını yükseltmektedir. Çünkü yetiştiği ailede yanlış tutum ve davranışlar üzerine inşa edilmiş aile ilişkilerinin olması, çocukta bir model olarak yerleşmekte ve ilgili çocuk yetişkinlik döneminde aynı hataları ailesinde görmek istemese ve yanlış yapmaktan kaçınsa bile ortaya koyabilmektedir. Dolayısıyla şiddet sarmalının devam etmesine katkı sunan en önemli faktör, çocukların ailede şiddeti öğrenmesi ve ileriki yaşamında bir sorun çözme modeli olarak kullanmasıdır (Yıldırım, 2020: 41). Kültürel kodlar haline gelmiş ve bireylerin algılarına yerleşmiş olan bu şiddet anlayışının, yüzyıllar boyu devam edegelen, günümüzde eğitim düzeyi yüksek bireylerde bile, izlerine rastlamak mümkündür.

Günümüzde aile içi çatışmaların ve sonrasında görülen şiddet türlerinin ortaya çıkmasına neden olan risk kaynaklarından birisi de insanda var olan 'ben' anlayışının fazlasıyla öne çıkması ve yaşamda giderek yaygın bir hal almasıdır. Bireyin sadece kendisini düşünmesi ve menfaatlerini öncelemesi üzerine kurulu 'ben' anlayışının kavramsal ifadesi olan 'bencilik', evlilik sürecinde karşılaşılan önemli bir sorundur. Farklı cinsiyetlerden ve kimi zaman farklı kültür, din ve ırklardan insanların bir araya gelerek birbirlerini anlamaya çalıştıkları ve sevgi, saygı, fedakârlık, tahammül ve paylaşım gibi insancıl değerlerin yaşatıldığı mekân olarak bilinen aile, günümüzde bencilik içeren şahsi menfaatlerin arenası haline gelmiş bulunmaktadır. Evliliği devam ettirmek için kendisini mecbur hissetmeme, konforundan vazgeçmeme, birlikte yaşadığı insana bazı konularda tahammül etmeme/edememe, çabuk pes etme vb. 'ben'i önceleyen kişisel özelliklerin, günümüzde evliliği baltalayan önemli hususlar olduğu söylenebilir. Eş seçimi yapmada kendi başına ve çabuk karar verme, ekonomik bağımsızlığını elinde bulundurma, evliliğini devam ettirme veya boşanma kararını çok çabuk verme, çözüm yollarını kendi başına arama, kısaca yaşamın her alanında kendi kendisine yetme yaklaşımı günümüz aile biçimini oluşturan çiftlerin adeta karakteristik özellikleridir. Bu şekilde yapılan evlilikler de genellikle uzun ömürlü olmamaktadır. Kimi eşler arasında görülen ilişkilerde eşlerden biri sürekli benmerkezci davranışlar sergiler, 'önce ben' değil 'her zaman ben' yaklaşımıyla hareket eder. Kimi eşler kendisini eşinden üstün görme, eşini aşağılamaya çalışma, ona değer vermeme şeklinde davranmakta, dizginleri sürekli elinde bulundurmaya çalışmaktadır. Bu tür evliliklerde olumlu

ilişkilerin güven zemini kayganlaşmakta ve ilişki tek taraflı çabayla yürümektedir (Psikoder, 2020). Ailenin temelini atarken eşlerin birbirlerine karşı gizledikleri bencil özellikler, evlendiklerinde ortaya çıkmaya başlayınca ‘ben seni yanlış tanıdım’ türünden söylemleri birbirlerine karşı kullanabilmektedirler. Dolayısıyla ailede şiddet türlerinin oluşumuna ve sonrasında boşanmaların meydana gelmesine, en çok eşlerin ‘ben’ diline sarılmalarının veya bencil yaklaşımlarının, (hatalı bile olsalar) kendilerini hiçbir konuda eşlerinden geri bırakmak istememelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Birbirlerine genellikle katkı yapmak veya örneklik teşkil etmek; zaman zaman da eksiklerini ortaya koymak ve bu yolla önlem almaya çalışmak, ya da söyledikleriyle eşini kendi kontrolünde tutmak gibi amaçlar sözel şiddetin ortaya çıkmasında önemli ölçüde etkilidir ve evlilikte olumsuz süreçlerin yaşanmasında önemli bir risk kaynağıdır. Odman ve Odman (2017: 43-44), eşler arasında sıklıkla meydana gelen ve ilişkilerinde önemli ölçüde tahribat meydana getiren sözel şiddet örneklerinden söz etmektedirler. Eşler ya da diğer aile bireyleri arasında psikolojik şiddet şeklinde görülen ‘alay etme’ davranışı, ilişkilerin en çok gerilmesine neden olan sözel şiddet örneği olduğu belirtilmektedir. Zira bir aile bireyinin fiziksel görünümünü, mesleğini kişiliğini, konuşmasını, zekâsını, rahatsızlıklarını, becerisini, davranışlarını alaya almak, onun ruhunda derin yaralar oluşturduğu gibi yapana karşı kin ve nefrete de yol açmaktadır. İkinci sırayı, hor görme, küçük düşürücü sözler söyleme, başkaları önünde zor durumda bırakma ve utandırma diye adlandırılan ‘aşağılama’ almaktadır. Bireyin zayıf noktalarını ve korkularını onun aleyhine kullanma, onu zor duruma koyacak veya mahcup edecek mahrem bilgileri başkalarına söyleme ile onu ‘tehdit etme’ üçüncü sırada gelmektedir. Geçmişte yapılmış hataları sürekli gündeme getirme, eski hesapları kapatmayı sürekli ‘başa kakma’, psikolojik şiddet örnekleri arasında beşinci sırada anılmaktadır. Altıncısı, bir aile bireyinin özellikle eşlerden birinin diğerini beceriksiz, korkak, aciz, aptal, muhtaç ve bağımlı olduğunu hissettirecek şekilde başkalarıyla karşılaştırma veya ‘kıyaslama’ yapmasıdır. Karşı tarafa rahatsızlık verdiğini bile bile ‘davranışlarında ısrar etme’ ise, son sırada gelmektedir. Sözel şiddeti ifade eden söz konusu örnekler aile ilişkilerini temelden sarsan önemli bir risk faktörüdür ve eşler arasında uzun süre devam ettiğinde, eşlerin birbirlerine karşı olumsuzluk içeren düşüncelere girmelerine ve sonraki süreçlerde daha kötü ilişki ve çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır.

Eşlerin evlilik öncesinde ve evlilik süreçlerinde yaşadıkları ilişkilerin her detayını aileleriyle paylaşmaları genellikle ailelerinin evliliklerine müdahale etmelerine kapı aralamakta, zamanla eşlerin birbirlerinin ailelerine set çekmelerine ve birlikteliklerinin yara almasına neden olmaktadır. Bu yüzden, ailelerin çoğunlukla evlatlarının menfaatini düşündüklerini belirterek yaptıkları müdahaleler, özellikle yeni kurulan evliliklerin çalkantılı geçmesinde, eşler arası tartışma ve hoşnutsuzlukların baş göstermesinde önemli bir etkidir. Daha çok geleneksel aidiyetlere bağlı bölgelerde, özellikle toplumsal baskıdan dolayı ebeveynler tarafından erkenden ve iradelerinin dışında bir şekilde, onlara ‘yuva kurma iyiliğini yapma’ gayesiyle evlendirilen bireylerin aile ilişkilerine sıklıkla müdahale edildiği bilinmektedir. Bu tür evliliklerin genellikle mutlu olma düzeyleri de düşük olmakta, kendilerinin dışında, çocukları da bu mutsuzluk girdabından nasiplerini almaktadırlar. Diğer taraftan eş adayları evlenirken sadece eşlerini dikkate alarak hareket etmeye, eşinin ailesini dışarda tutmaya ve onlarla ilişkilerini askıya almaya çalışmaları, ilk zamanlarda olmasa bile sonraları eşler arasında ciddi bir soruna dönüşebilmektedir. Oysaki iletişim imkânlarının daha da çoğaldığı günümüzde eşinin ailesine yönelik iletişim kapılarını kapatmak, eşler arası çatışmaların yaşanmasına davetiye çıkarmaktır (Bayer, 2018: 221). Dolayısıyla eşin ailesini dikkate almamak ve önemsememek, evliliğin uzun süre devam etmesi, çatışma ve şiddet türlerinin yaşanmaması önünde önemli bir risktir (Topçu Ersoy, 2020).

Evliliklerde aşırı beklentiler içine girmek, yayınlarda ve sanal âlemde gerçekleşen olayların benzerini gerçek hayattan da beklemek genellikle hayal kırıklığı sonucunu vermektedir. Günümüzde gençlerin yayınlanan dizi ve filmlerden beğendikleri ve rol model almaya çalıştıkları aktör ve karakterlere benzemeye çalışmaları, evlilik ve aile kurma fikirlerine bu çerçevede yaklaşımlarını, eşine karşı yaklaşımında ve evliliği sonlandırmada çok çabuk karar verebilmelerini hızlandırdığı yönünde sonuçlar bulunmaktadır. Türkiye’de konuyla ilgili lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, gençlerin yayınlanan yerli dizilerden ciddi düzeyde etkilendiklerine işaret etmektedir. Araştırmaya katılımda bulunan her üç öğrenciden ikisinin dizilerdeki kahramanları veya temel karakterleri rol model aldıkları tespit edilmiştir (Hamamcı vd., 2011: 45). Gençlerin kendilerine rol model aldıkları kişilerin algı, duygu ve davranış biçimlerini içselleştirdikleri, genellikle eşten veya evlilikten beklentilerini bu çerçevede şekillendirdikleri söylenebilir. Bir nevi geleneksel yaşam tarzından modern yaşam tarzına geçişi de hızlandıran bu tür yayınların vermek istediği mesajlar, kendilerine ait şartlarda ve mutlu olma gayesiyle ailelerini kuran çiftler üzerinde önemli düzeyde olumsuz etkiler bırakabilmektedir.

Ailede eşler arası anlaşmazlık ve çatışmalara kaynaklık eden önemli bir risk kaynağının, eşlerin erken yaşta yaptıkları evlilikler olduğu söylenebilir. Bu tür evliliklerde karşılaşılan sorunlar, her ne kadar iki taraf üzerinde olumsuz etkiler bıraksa da, kadınları daha çok olumsuz etkilediği bir gerçektir. Erken yaştaki kadınların doğum yapma tecrübesi, onları hem fiziksel (sezaryen, üreme sağlığı sorunları, anne ve çocuk ölümleri vb.) hem de ruhsal yönlerden olumsuz etkilediği, sağlık alanında çalışan uzmanların ortak görüşüdür (Turğut, 2015: 16). Kadınların erken yaşta yaptıkları evliliklerin daha fazla olduğu, elde edilen verilerden de anlaşılmaktadır. Zira 2013 yılında resmi evlilik yapan kadınların yaklaşık beşte biri (20,5%) 16-19 yaş grubundadır. Erkekler arasında 2013 yılında, 16-19 arası yaş grubunda olup evlenenlerin oranı yalnızca %2,3’tür. 2013 yılında 16-19 yaş grubundaki gelinlerin ancak %8’inin kocası 16-19 yaş grubuna mensuptur. Bu yaş grubunda evlenen kadınların %91,6’sı kendisinden daha büyük yaş grubundaki erkeklerle evlenmiştir (Turğut, 2015: 17). Diğer taraftan erken yaşta evlenen kız çocukları, bir taraftan eğitim hayatlarından uzak kalırken diğer taraftan gittikleri ailelerde ağır sorumluluklar yüklenmekte ve bu sebeplerden ötürü kişisel ve sosyal gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Orta yaş döneminde bulunan kadınların yaşadıkları sağlık sorunları arasında erken yaşta doğum yapmaları öne çıkmaktadır. Orta Anadolu’da bulunan bir ilde, erken yaşta evlenen kadınlarla yapılan bir grup çalışmasından edinilen gözlemler, erken yaşta evlenmenin ve doğum yapmanın neden olduğu sağlık riskleri konusunda kadınların bilgi ve farkındalıklarının bulunmadığını da göstermektedir. Bu durum, ailede eşler arası şiddet türlerinin gerçekleşmesi için önemli bir risk kaynağı oluşturmaktadır. Aile içi şiddetin genellikle erken yaşta evlenen kadınlara yönelik olduğunu belirten uzmanlar ve alanda çalışan sosyal çalışmacılar (Turğut, 2015: 68), kadınların erken yaşlarda, eşlerinin ise ileri yaşlarda olduğu evliliklerde aile içi şiddetin yaşanma riskinin adeta katlandığına işaret etmektedirler. Bir başka ifade ile eşler arası yaş farkının olması kadının aleyhine işlemekte ve kadınların şiddete maruz kalma ihtimalini arttırmaktadır. Sosyal hizmet çalışmaları çerçevesinde, alanda çalışma yapan sosyal çalışmacılardan birisinin yaptığı mülakat, eşler arası yaş farkının aile içinde şiddeti nasıl doğurduğunu izah eder niteliktedir:

“Şimdi yetişkinin erkek olduğunu düşündüğümüz evlilikte artık kızımız otuzlu yaşlara gelmeye başladığında eşi kırklı ellili yaşlara gelmeye başlıyor, beklentiler farklılaşıyor. O tam gezip dolaşmak isterken; eşi daha sakin, işten evine gelip evinde böyle dinlenebileceği, bedensel olarak rahatlayabileceği bir süreci istiyor. Kadın sosyalleşmek isterken, evine misafir gelmesini isterken eşi biraz daha küçük gruplarla bir arada olmayı isteyebiliyor, cinsel ihtiyaçları bile fark-

laşılabiliyor ve gerçekten problem. O zaman biraz kontrolü sağlamak için çok şiddet unsuruna rastlıyoruz, evet bizim de gözlemimiz öyle. Şiddet artıyor böyle bir süreçte” (Sosyal Çalışmacı) (Turğut, 2015: 68-69). Dolayısıyla eşler arası yaş farkının fazla olması, eşlerin birbirinden ve çevrelerinden beklentileri üzerinde doğrudan etkili olduğu ve eşler arasında genellikle olumsuz sonuçlar doğurduğu söylenebilir.

Evlilikte eşler arasında çatışmaların yaşanmasına neden olan önemli konulardan birisinin de ‘evlilikte cinsiyetin rolü’ olduğu söylenebilir. Eşler arası eşitliğin çok ön plana çıkarıldığı günümüzde, kadın ve erkeğin sahip olduğu farklılıklar genellikle göz ardı edilmektedir. Oysa kadının ve erkeğin evlilikte kendisine ait bir rolü vardır ve bu roller her zaman ve ortamda bir eşitliği gerektirmez. Örneğin kadın hamile kaldığında erkeğin de hamile kalması gerekmediği gibi, erkek ağır bir işte çalıştığında kadının da ağır bir işte çalışması gerekmez. Oysa eşi kadar güçlü olmaya çalışan kadınlar evde otorite kurmaya çalışmakta ve bu durum genellikle eşler arası güç çatışmasına sebep olmaktadır. Erkeklerin ev yönetiminde kadınlar kadar beceri sahibi olmadığı bilinmektedir, ancak çalışan kadınların ev yönetiminde yapılması gerekenleri eşleriyle eşit şekilde bölmeye çalışmaları ve eşlerinin de kendileri gibi davranmalarını beklemeleri günümüzde eşler arası çatışmaların önemli bir sebebidir. Esasen farklı olmak, eşlerden birinin diğerinden üstün olduğu anlamına gelmemektedir. Kadınların ve erkeklerin daha güçlü ve yetenekli oldukları alanların var olduğunu bilmek ve bunun bir ‘cinsiyet rolü’ olarak görülmesi gerektiğini kabul etmek gerekir. Bilindiği gibi kadınlarda duygusallık içeren konular, örneğin paylaşım ve yardım talebi gibi, erkeklere göre daha ön plandadırlar ve kadınlar duygularını daha rahat ifade edebilmektedirler. Erkekler ise duygusal paylaşımları ve ailede meydana gelen sorunlara yönelik destek almayı zayıflık olarak görmekte ve yanaşmamaktadırlar. Konuyla ilgili yapılan bir araştırmada erkeklerin sorunlara çare aramayı güçsüzlük olarak saydıkları ve psikiyatrik yardım taleplerine yanaşmadıkları tespit edilmiştir (Hamamcı vd., 2011:46). Dolayısıyla evlilikte cinsiyetlerin kendilerine has bir takım rollerini göz ardı etmek, her alanda eşitlemeye çalışmak, günümüz evliliklerinin çeşitli şekillerde problem yaşamalarında önemli bir etkidir.

Psikolojik olarak her insanda, başkalarını kontrol etme duygularının yanında, başkasının kontrolüne girmek istememe gibi duyguların da bulunduğu yönünde çalışmalar bulunmaktadır. Aynı şekilde uzmanlara göre, üstün ve hâkim olma duyguları insanın özünde bulunan duygulardır ve aile içi şiddet dâhil bütün şiddet türlerine kaynaklık etmektedir (Odman ve Odman, 2017: 173). Ailede eşler arası ortaya çıkan güç mücadelesi, kadınların iş ve sosyal hayata dâhil olmaya başlamasıyla ailede daha çok baş gösteren ve evliliklerinde çatışma yaşamalarına neden olan önemli bir faktördür. Kadınların eğitim alarak iş ve meslek sahibi olmaları, hatta önemli mevkilere gelmeleri, onların yükünü daha da ağırlaştırmış, adeta işlerini (mesleklerini) ve evliliklerini bir arada yürütmek zorunda bırakmıştır. Özellikle çalışan kadınlar çocuk sahibi olmaya başladıklarında ailede sorumlulukları artmakta ve daha da zor durumlarda kalmaktadırlar. Eşlerinin çalışma hayatına dâhil olmasıyla birlikte ev işleriyle uğraşmak zorunda kalan erkekler, genellikle bu durumdan hoşlanmamakta ve bu yaklaşımları ailede eşler arasında çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır (Topçu Ersoy, 2020). Bunun yanında eğitilmiş, meslek sahibi olmuş ve belirli bir geliri olan kadınlar, kendilerine ait bir sosyal çevreye, ideallere ve tercihlere yönelebilmekte, eşlerinin kendilerini yönetmelerine izin vermemekte ve minnetsiz tavırlarla ailede bir güç mücadelesi içine girebilmektedirler (Topçu Ersoy, 2020). Kendilerinin de en az eşleri kadar güçlü olabileceğini kanıtlamaya çalışan kadınlar, ailede meydana gelen şiddetin bazen de faili olabilmektedirler.

Evliliklerde baş gösteren çatışma ve şiddet, farklı sosyokültürel özelliklere sahip eşlerin oluşturduğu ailelerde daha fazla meydana gelmektedir. Kişilerin nasıl yaşadıkları, hangi tutum, davranış ve hassasiyetlere sahip oldukları, boş vakitlerini nasıl geçirdikleri, hangi ortamlarda buldukları, nasıl eğlendikleri onların sosyal ilişkilerini belirlemektedir. Bu yüzden benzer sosyokültürel özellikleri taşıyan çiftler, sahip oldukları benzer yaşam pratikleri nedeniyle daha az sorunla karşılaşmaktadırlar (Tarhan, 2006). Eskilerin eş seçimi için öncelikle eşin yetiştiği ailenin yapısı ve yaşam koşullarını incelemeye yönelmeleri, eşlerin benzer sosyokültürel özelliklere sahip olmasının evliliklerini güçlendireceğini düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda evliliğin uyumlu bir şekilde sürdürülmesinin önünde engel teşkil eden önemli bir unsurun eşlerin sahip olduğu sosyokültürel farklılıklar olduğu söylenebilir.

Eşler arası çatışmalara sıklıkla konu olan aile ekonomisi, esasında eşlerin birbirinden haberdar bir şekilde harcama yapmalarını ve her iki tarafın ailenin gelir ve giderini bilmelerini gerektiren bir konudur. Ailede kimin parayı nasıl harcadığı, toplam gelirin kadar olduğu gibi konularda eşlerin birbirlerine karşı şeffaf olmamaları, ailede tartışma, çatışma ve problemlerin baş göstermesinde doğrudan etkilidir. Aylık bütçenin oluşmadığı, ‘bizim gelirimiz’ diye yaklaşımın bulunmadığı ve diğer eşin temel veya özel ihtiyaçlarının neler olduğuna yönelik bir duyarlılığa sahip olunmadığı ailelerde eşlerin birbirlerine karşı dürüst olmamaları veya yalan söylemeleri ihtimalinin daha fazla olduğu söylenebilir. Harcamaları birlikte yapmamak, eşin harcamalarını kontrol altına almak veya müdahale etmek, ailede yaşanan ekonomik şiddetin örnekleridir ve günümüzde aile huzurunu doğrudan etkileyen önemli bir risk faktörüdür (Topçu Ersoy, 2020). Bu yüzden ailede ekonomik meselelere yönelik eşlerin birbirlerine karşı şeffaf olmaları önem arz etmektedir.

Evlilik öncesi bir takım konuların muğlak kalması veya netleşmemesi, evlilik sonrası süreçte eşlerin birbirlerine karşı tartışma ve kırgınlık yaşamalarına neden olan önemli bir problemdir. Eşlerin birbirlerine karşı dürüst şekilde, yaşayacakları süreçlerle ilgili fikir ve yaklaşımlarını öğrenmeleri, karşılaşılan sorunların çözümünü kolaylaştırmaktadır. Ancak muğlak bırakılan konular, her iki tarafın da kendine göre istedikleri tarafa çekebilecekleri sorunlara dönüşebilmektedir. Örneğin kadının evlendikten sonra çalışıp çalışmayacağı konusu, genellikle muğlak bırakıldığı için günümüzde ailede ortaya çıkan önemli problemlerden, aile huzurunu kaçıran faktörlerden biridir (Topçu Ersoy, 2020). Özellikle günümüzde kadınların iş hayatına dâhil olmalarının olağanlaşması, geleneksel değerlerle büyüyen bir kuşak için önemli ölçüde sorunlara ve açmazlara neden olabilmektedir.

Öte yandan kadınların iş hayatına dâhil olmaya veya ücretli bir işte istihdam edilmeye başlanmasının da, aile içi şiddeti doğuran önemli bir risk olduğu ileri sürülmektedir (İpek ve Kızılgöl, 2019: 461). Kadınların belirli bir gelire sahip olması, erkekler açısından aile içindeki otoritelerinin sarsılması olarak görülmekte ve şiddet kullanımına yol açmaktadır. Bunun gibi, kadınların eşlerinden daha yüksek bir aylık almaları da, ailede gerginlik ve çatışma sebebi olabilmektedir. Öyle ki, eşlerinden daha fazla gelire sahip olan kadınların eş şiddetine maruz kalma olasılığı iki kat artmaktadır (Page ve İnce, 2008: 84). Söz konusu sonuçları, geleneksel değerlerin şekil kazandırdığı erkekliliğin, aileyi kontrolünde tutma ve kadın üzerinde otorite kurma çabasına bağlamak mümkündür.

Evlilikte aşırı beklentiler içine girmek, gerçekleşmesi neredeyse imkânsız umutlar beslemek ve aşırı iyimser olmak, evlilik sürecinde karşılığı görülmediğinde meydana gelen hayal kırıklığı ve gerilmeler, aile ilişkilerinde yaşanan çatışmaların önemli bir kaynağıdır. Bunun yanında, evlilik öncesi eşlerin birbirlerinin bazı davranışlarını ve özelliklerini beğenmediği halde ‘nasıl

olsa ileride değişir' şeklinde oluşan beklentiler genellikle karşılık bulmamakta ve zamanla eşler arası önemli bir probleme dönüşmektedir. Boşanmış kişiler üzerinde yapılan bir araştırmada, katılımda bulunan kişilerin %70,7'sinin eski eşlerinin bazı özelliklerini beğenmediklerini, ancak evlenince bu özelliklerin değişeceğini umut ettiklerini ortaya koyan bulgular söz konusudur (Sürerbiçer, 2008: 101). Dolayısıyla eşlerin birbirlerinin bazı özelliklerini ileride değişir türünden bir beklentiye girmelerinin evlilik hayatında genellikle karşılık bulmadığı ve bunun eşler arası önemli bir çatışma kaynağı oluşturduğu söylenebilir.

Evlilik çatışmalarına neden olan önemli bir faktör de, eşler arasında yaşanan cinsel ilişkilerden kaynaklı sorunlardır. Özellikle cinsel işlev bozukluğu, hem erkeklerde hem de kadınlarda görülebilen ve evlilikten doyum alma düzeyini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Eşlerin birbirlerine duydukları duygusal yakınlık ve uyumlu cinsel ilişkileri, evliliklerinde memnuniyet düzeyini veya doyum oranını yükseltmektedir. Taraflardan birinin cinsel işlev bozukluğu yaşamaması her iki tarafın da ilişkilerine olumsuz yansımakta, gerilim ve stres yaşamalarına neden olmaktadır. Diğer taraftan eşlerin birbirlerine karşı dürüst davranmamaları, cinsel ilişkilerinde sahte ve yapmacık geri bildirimlerde bulunmaları, eşlerin zamanla birbirlerine yönelik suçlamada bulunmalarına, anlaşmazlık ve çatışma yaşamalarına neden olabilmektedir (Gülsün vd., 2009: 74). Oysaki çok farklı sebeplerden dolayı, evlilik hayatlarının herhangi bir döneminde çiftlerin cinsel işlev bozukluğunu yaşamaları muhtemeldir. Bilinçli olmaları durumunda tedavi olma imkânlarını kullanarak üstesinden gelebilecekleri böyle bir sorundan dolayı eşlerin ilişkilerinde gerilme ve iletişim çatışmaları yaşamaları ve birbirlerini suçlamaları aralarında şiddet türlerinin yaşanmasına yol açmaktadır.

Çocuk sahibi olmak evlilik sürecinde eşlerin en çok beklediği sonuçlardan biridir. Gerçekte birbirinden ayrı iki insanı akraba yapan ve onları birbirlerinin genlerinde sonsuza dek yaşatan şey çocuk sahibi olmalarıdır. Çocuk sahibi olmak, evlilikte geri dönülemez bir duygunun kuvvetlenmesine büyük etki yaparken, diğer taraftan eşlerin hareket alanlarının kısıtlanmasını, özgürlüklerinin yara almasını da beraberinde getirmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan krizler, birer eş olan çiftlerin anne ve baba gibi roller edinmeleri nedeniyle yaşanmaktadır. Zira bu dönemde eşlerin çocuğa karşı sorumluluklarını yerine getirirken birbirlerini ihmal etme olasılıkları bulunmaktadır (Topçu Ersoy, 2020). Bu yüzden ailede eşine ve çocuğuna yönelik rol kargaşası ve bu geçiş sürecinde bir takım sorunlar, eşlerin birbirlerine yönelik iletişim çatışmaları yaşamalarında önemli bir etkendir.

Birlikte aile kurmaya çalışan eş adaylarının hem kendilerini hem de karşı tarafı çok iyi tanımaları ve kendilerine ve karşı tarafa ait güçlü ve zayıf yanların neler olduğunu bilmeleri sağlıklı bir evlilik için önemlidir. Kadın ve erkeğin evliliğe biçtikleri anlam ve rollerin neler olduğunu, hangi beklentilere sahip olduklarının, birbirlerine tahammül edip etmeyeceklerinin iyi bilinmesi önceliklidir. Çünkü evlilik öncesinde karşı cinsi tanımak çok zor olabilmektedir. Uzmanlara göre insanlar genellikle olduğundan daha farklı görünme çabasındadır ve olumsuz yanlarını gizlemeye, olumlu olanları ise abartmaya meyillidir (psikoaktif.com, 2020). Hatta bu dönemde eş adayları birbirlerine yalan dahi söyleyebilmektedir. Bu tutum ve davranışlar yüzünden eşler genellikle evliliğin ilk dönemlerini zorlu geçirmektedirler. Zira tarafların sahip olduğu özellikler belli bir dengeye oturana kadar çatışmalar devam eder. Evlilikte çatışma yaşamak kaçınılmazdır, ancak eşlerin bilinçli hareket etmemeleri ve uygun çözümler geliştirememeleri nedeniyle aralarındaki çatışmalar zamanla evlilik ilişkilerine zarar vermektedir.

Evlilikte sorun oluşturan ve ailede şiddet türlerinin yaşanmasına sebep olan diğer bir takım konuların ise eşlerin işsiz kalmaları ve baş gösteren ekonomik sorunlar, alkol ve kumar

alışkanlığı, eşine ve ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınma, eşin işkolik olması gibi genel sorunlar sayılabilir. Bunun yanında eşlerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan sorunlardan da söz etmek mümkündür. Örneğin, eşlerde var olan psikolojik sorunlar, kolay incinebilme, sık sık sitemlerde bulunma, aşırı kıskançlık gösterme, yalan söyleme, samimi ve dürüst davranmama, aile sırlarını yabancılarla paylaşma, karşı taraftan daha fazla fedakârlık ve taviz vermesini bekleme, yersiz şüphe ve kuruntulara girme gibi davranışlar bireysel nedenlerden kaynaklı sorunlardır (Uçak, 2015: 10). Öte yandan ailede meydana gelen çatışmalarda eşlerin sıklıkla başvurduğu yöntemlerden birisi de, diğer eşi kendi kontrolünde tutmak için psikolojik şiddet içeren tutum ve davranışlara yönelmesidir. Özellikle eşin her davranışını kontrol etme, hatalarını sürekli yüzüne vurma, yargılama ve suçlamada bulunma, aşırı müdahaleci, sınırlayıcı ve baskıcı olma, ilgisiz bırakma, surat asma, küserek ve uzaklaşarak cezalandırma, eşinin akrabalarını ve arkadaşlarını sürekli kötüleme, karşıdakini iyi dinlememe gibi davranışlar eşler arasında zamanla şiddet türlerinin yaşanmasına neden olmaktadır.

3. EVLİLİK ÖNCESİ EĞİTİMİN AİLE İÇİ ŞİDDET DÜZEYİ İLE İLİŞKİSİ

Ailede şiddet türlerinin (fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel, sosyal vb.) belirgin şekilde kullanılması aile bireylerinde mutsuzluğun kronikleşmesini, tahammül etme eşiğinin düşük düzeylere inmesini beraberinde getirmektedir. Bir evliliği başlatmak, düzeyli bir ilişkiyi ve mutlu bir birlikteliği sürdürmek için gerekli iletişim, çatışma ve problem çözme becerilerine sahip olunmadan, evlilikte karşılaşılabilecek sorunların, rol ve beklentilerin farkına varmadan evliliğe başlamanın doğru olmadığı şüphesizdir. Buradan hareketle evlilikle ilgili bilgi ve donanımına sahip olmayan çiftlerin sağlıklı olmayan ilişkiler yaşamaları, mutsuz olmaları veya boşanmaya yönelmeleri kaçınılmazdır. Bu bağlamda evlilik süreçleri hakkında eş adaylarına bilgi, beceri ve farkındalıkların kazandırılması, onların ailede birbirlerine ve diğer aile bireylerine karşı şiddet türlerine başvurmadan mutlu bir yaşam sürdürmeleri vazgeçilmez derecede önemli olduğu düşünülmektedir.

Bir kişi eş seçiminde doğru bir tercih yapsa bile, evlilik süreçleri ile ilgili bilgi ve beceri sahibi olmadıkça, evlilikte uyum sağlamak için yeterli değildir. Bu sebeple evlilik öncesinde evlilik yaşamı, iletişim becerileri ve cinsellik gibi konularda eğitimlerin verilmesi, daha evlenmeden eşler arası ilişkinin güçlendirilmesi ve evlilik yaşamına hazırlanmaların sağlanması evlilikte olası sorunların önlenmesi için önemlidir (Terzi İlhan & Işık, 2019: 1442). Çünkü evlilik öncesi eğitim alanlar, evlilik sürecinde karşılaşmaları muhtemel sorunların üstesinden gelebilme cesaretine daha fazla sahip olabilmekte ve farkındalıkları sayesinde daha az hata yapmaktadırlar (Haskan Avcı, 2014: 283).

Evlilik, “erkek ve kadın ilişkisini meşru temele dayandıran, aralarındaki ilişkiyi toplumun kabul etmesi ve onaylaması nedeniyle toplumsal bir ilişki özelliğini taşıyan ve ailenin varlığını ve sürekliliğini sağlayan bir kurumdur” (Ekşi, 2005: 2). Bunun yanında evliliğin, eşlerin neslin devamına yönelik sorumluluklarını yerine getirmeleri, sevgi gereksinimlerinin ve cinsel güdülerin doyurulması, bireylerin toplumun devamlılığını sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri gibi işlevler önemlidir. Bundan dolayı aile kurmak üzere bir araya gelen eş adaylarının sağlıklı bir aile kurmaları için gerek ülkemizde gerekse dünyanın farklı ülkelerinde evlilik hayatı hakkında eş adaylarını bilgilendirmenin gereği fark edilmiş, bu çerçevede dikkat çeken çalışmalar yapılmış ve sorunların çözümüne katkı sunacak içeriklere sahip eğitim uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda, yaklaşık yüz yıldır dünyanın farklı ülkelerinde uygulanan evlilik eğitimi ve öğretiminin, danışmanlık programlarının çiftlerin evliliklerini önemli ölçüde güçlendirdiği yönünde pek çok kanıt bulunmaktadır (marrimedia.org, 2020). Özellikle eşler arasında yaşanan çekişmeleri azalttığı, iletişimi geliştirdiği, ebeveynlik becerilerini, istikrar ve mutluluğu arttırdığı yönünde araştırma bulguları mevcuttur. Örneğin, 85 programı ve 4000 çifti içeren bir meta analiz çalışmasında, eğitime katılan çiftler katılmayanlara göre %70 oranında evliliklerinde daha başarılı sonuçlar elde etmişlerdir (marrimedia.org, 2020). Ayrıca uygulanan aile eğitim programlarının ailede meydana gelen şiddet düzeyini düşürdüğu de, yine yapılan bu araştırmalarla ortaya konulmuştur. Söz konusu ailelerdeki çiftler üzerinde, eğitim programlarına alındıktan 2 yıl sonra yapılan incelemede şiddet düzeyinin %48'ten %16'ya gerilediği, sözlü saldırganlıkta da önemli ölçüde azalma meydana geldiği tespit edilmiştir (marrimedia.org, 2020).

Çatışma ve problem yaşayan çiftlerin ilgili konularda eğitim almış olmalarının evliliklerinde olumlu etkiler meydana getirdiği yönünde bulgular, yapılan başka çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin evlilikte ilişki geliştirme eğitimlerinin etkililiği üzerine araştırmalar 1970'li yıllarda başlamış ve bu araştırmalarda çiftlere sağlanan ilişki eğitimi programlarının olumlu etkiler meydana getirdiği saptanmıştır (Yalçın, 2009:11). 1990'lı yılların sonlarında ABD, İngiltere ve Avustralya'daki evli çiftlerin neredeyse üçte biri, evliliklerinde ilişki geliştirme konusunda eğitim programlarına katılmışlardır (Yalçın, 2009: 10-11). Sadece evli çiftlere değil, evlenmeden önce eş adaylarını da evlilikle ilgili karşılaşılması muhtemel bir takım problemlerden haberdar etmek, onlara bilgi ve beceriler kazandırmak, farkındalık düzeyleri yükseltmek amacıyla eğitim programları düzenlenmiştir. Aynı şekilde, cinselliğin tabu olarak görüldüğu ve cinsellikten kaynaklı önemli oranda boşanmaların gerçekteleği varsayılan İran'da, konuyla ilgili bilgilendirmeleri sağlayan evlilik öncesi eğitimlerin 1993 yılından beri uygulandığı bildirilmektedir (Yazdanpanah vd., 2014: 2). Bu eğitimlerin evlilik memnuniyetini (mutlu olma düzeyini) arttırdığı, duygusal iyilik halinde ve zihinsel sağlıkla ilgili sonuçlarda iyileşme sağladığına vurgu yapılmaktadır.

Etkililiği defalarca sınanan söz konusu programların, daha çok *farkındalık*, *geribildirim*, *bilişsel değişim* ve *beceri eğitimi* şeklinde dört unsurdan oluştuğuna dikkat çekilmektedir (Yalçın, 2009: 11). *Farkındalık*, çiftlerin ilişkilerini etkileyebilecek süreçlere karşı bilinçli bir duruş sergilemelerini kazandırırken, *geribildirim* ilişkilerinin işlevselliği ile ilgili bireyselleştirilmiş dönütler içermektedir. Çiftlerin sahip olduğu ilişkiyi olumlu yönde etkileyebileceği düşünölen tutum ve düşüncelerin desteklenmesini ve cesaretlendirilmesini kapsayan eğitim unsuru *bilişsel değişim*dir. Beceri eğitimi ise, eşlere daha çok temel ilişki becerileri hakkında ders, gösterim ve uygulama gibi pratikleri sunan eğitim boyutuna karşılık gelmektedir. Temel amacın eş adaylarına evlilikle ilgili bilgi, beceri ve farkındalık kazandırmak olduğu bu eğitimlerde, iletişim çatışmalarının yönetimi, duyguların olumlu ifade edilmesi, yıkıcı çatışmaların önlenmesi ve empatik davranma gibi içerikler ön planda tutulmakta ve eşlere evlilik sürecinde olumlu katkıları sağlanmaktadır (Yalçın, 2009: 14).

Evliliklerin yarıda kalmasına ve eksik aile biçiminin ortaya çıkmasına neden olan boşanma olgusu ve oranları, eşlerin evlilikle ilgili bir eğitim almalarıyla, ya da evlilik süreçleriyle ilgili bilgi, beceri ve farkındalık kazanmalarıyla yakından ilgilidir. Eş adaylarının evlilik öncesinde alacakları eğitimi bir arabanın yola çıkmadan önce dikkatli bir şekilde bakımının yapılmasına benzeten Sevim, çiftlerin boşanmaya yönelmelerine neden olan bir takım sorunlara dikkat çekmektedir. Bunlar kısaca iletişim sorunları, eşlerin birbirine uzak olan kişisel gelişim örün-

tülerinden kaynaklı sorunlar, cinsellik/aldatma/yakınlığın azalması sorunu, ekonomik sorunlar ve evlilik beklentileri konusunda yaşanan sorunlardır. Sevim, ayrıca söz konusu sorunların ve boşanmaların yaşanmaması veya azaltılması için evlilik öncesi eğitimin mutlaka eş adaylarına verilmesinin gereğine ve bunun tıpkı bitkilerdeki aşılama gibi olumlu etkiler meydana getireceğine işaret etmektedir (Sevim, 2018: 607).

Aile içi şiddet türlerinin düzeyini düşürmek ve meydana gelen boşanmaları azaltmak gayesiyle gelişmiş ülkelerin geçmişten beri arayışlara girdikleri ve bugün de önemle üzerinde durdukları bir konu olduğu görülmektedir. Bu arayışlar çerçevesinde oluşturulan ve genel olarak adına 'Evlilik Öncesi Çift Eğitimi' denilen eğitim programları, eş adaylarına evliliklerinde karşılaşacakları engellerle baş etmeleri ve mutlu bir birliktelik sürdürmeleri için edinilen pratik bilgileri içermektedir. 1980'li yıllardan itibaren yapılan çalışmalarda, evli çiftlerin ilişki eğitimlerine yönelik uygulanan programların ilişki becerilerini geliştirdiği yönünde çok sayıda bulgu saptanmıştır (Yalçın, 2009: 13; Hamamcı vd., 2011: 35). Diğer taraftan evlilik sürecinde yaşanan ilişkilerin niteliğini arttırmak üzere geliştirilen programlar genellikle aynı çerçevedeki bilgilendirmeleri amaçlamaktadır. Evlilik öncesi bireylerin evlilikte yaşanan sorunları çözmeyi ve iletişim becerilerini geliştirmeyi, aile ilişkilerinden alınan doyumunu arttırmayı, birbirlerine karşı ilişkilerini zenginleştirmeyi, empati kurma ve yakınlaşmayı amaçlayan bu programlar, genellikle 'Evlilik Öncesi Eğitim', 'Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma', 'Evlilik Öncesi Terapi', 'Evlilik Öncesi Eğitsel Danışma', 'Evliliğe Hazırlık Programı', 'Evliliği Geliştirme ve İlişki Eğitimi' gibi adlar ile uygulanmıştır (Yalçın, 2009: 11). Söz konusu programların isimleri farklı olsa da, içerikleri büyük oranda örtüşmekte ve benzer konularda eğitimler verilmektedir.

Günümüzde ailelerde yaşanan gerilim ve çatışmalardan dolayı, şiddet türlerinin yaşanma sıklığı giderek artmakta, bunların sonucunda boşanma oranları önemli ölçüde yükselmektedir. Evlilikten genellikle kısa süre sonra ayrılan çiftlerin hem kendileri mağdur olmakta, hem de çocuklar üzerinde ciddi olumsuz etkiler bırakmaktadır. Örneğin Türkiye'de 2019 yılında boşanan çiftlerin sayısı, bir önceki yıla göre %8,0 artış kaydetmiş, kesinleşen boşanma davaları sonucunda 2019 yılında 155 bin 47 çift boşanırken 139 bin 660 çocuk velayete verilmiştir. 2019 yılında, meydana gelen boşanmaların %36,0'sı ise evliliğin ilk 5 yılı içinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2019/b). Boşanmaya yönelen eşlerin sayısındaki artış, aile kurumu açısından tehlike oluşturması hasebiyle dikkat çekicidir. Türkiye'de boşanmış çiftler üzerinde yapılmış bir araştırmada, çalışmaya katılım sağlayan boşanmış çiftlerin büyük çoğunluğunun, evlilik öncesinde eğitim almış olsalardı sorunlarını daha kolay şekillerde çözebileceklerine, böyle bir eğitimin evliliklerine olumlu katkı sağlayacağına inandıkları tespit edilmiştir (Hamamcı vd., 2011: 33). Oklahoma'da yapılan ve evlilik öncesi eğitimin boşanma oranları üzerindeki olumlu etkisini ortaya koyan bir araştırmaya göre, evlilik yaşantısı ile ilgili bir eğitim/hazırlık programına katılan ve tamamlayan çiftlerin, eğitim almayan çiftlere göre yaklaşık %30 oranında daha az boşanmaya yöneldikleri ortaya onulmuştur. Araştırmada evlilik öncesi eğitimin, evliliğin ilk beş yılında gerçekleşen boşanmalar üzerinde görülen bu etkisinin yanında, ayrıca ilgili eğitime katılmayan, evlilik öncesinde birlikte yaşayan ve kamu desteğine güvenen çiftlerin daha fazla boşanma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir (Stanley vd., 2006: 120). Esasen boşanmaya neden olan faktörlere bakıldığında evlilik hakkında bilgi, beceri ve farkındalık konularında eşlerin yaşadığı eksiklik öne çıkmaktadır. Alanda yapılmış bir araştırmaya göre boşanma nedenlerinin ilk beş sırasını; iletişim kopukluğu, eşin ilgisizliği, eşin sorumsuzluğu, kayınvalide, kayınbaba veya akrabalarla ilişkilerin oluşturduğu sorunlar ve eşler arası kişilik uyumsuzluğu almaktadır (Sürerbiçer, 2008: 102).

Sadece boşanmış çiftler üzerinde değil, evli olmayan gençler üzerinde de evlilik öncesi bir eğitimin gerekli olup olmadığı yönünde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri, üniversitelerde okuyan öğrencilerin evlilik yaşantısına yönelik algıları üzerinedir. Araştırmaya göre, öğrencilerin evlilikle ilgili bilgi ve becerileri çoğunlukla arkadaşlarıyla konuşarak, evli bireyleri gözlemleyerek ve televizyon programları yoluyla öğrendikleri tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin en çok, çiftler arası bağlılığı geliştirme, *iletişim becerilerini geliştirme, anne-baba olmayı öğrenme ve boşanmayı önleme* konularında evlilik öncesinde, hatta ilişkileri yokken bile, eğitim almak istedikleri saptanmıştır (Hamamcı vd., 2011: 33). Yine üniversite öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada, öğrencilerin beraberliklerinde en fazla sorun yaşadıkları alanların iletişim, çatışma çözme, farklılıkları kabul, romantizm/cinsellik ve sosyal destek konuları olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu katılımcıların evlilik öncesinde, hakkında eğitim almak istedikleri konuların ise sırasıyla yine aynı konular olduğu ortaya konulmuştur (Haskan Avcı, 2014: 294). Araştırmalardan elde edilen sonuçlardan da anlaşıldığı gibi, evlilikle ilgili bilgi edinme kaynakları, genellikle standart bir yaklaşımı içermeyen, kurumsal bir kaynağa dayanmayan, gelişigüzel, bireylerin kendi çevrelerinden edindikleri bilgilerden oluşmaktadır.

Evlilik öncesi eğitim programlarının eş adaylarına sağladığı kazanımlardan birisi, evlenme hazırlığı içinde bulunan eş adaylarını temel konularda bilgilendirerek sağlıklı bir evlilik kurmaları konusunda cesaretlendirmesidir. Söz konusu eğitim, eş adaylarına evlilik sürecinde gerekli iletişim becerilerini geliştirme, çatışmaları barışçıl yollarla çözme, ortak hedefler oluşturma, gerçekçi beklentiler içinde olma konularında yardımcı olabilmektedir (Haskan Avcı, 2014: 283). Bunun yanında ilgili eğitim, aile içinde yaşanan görüş ayrılıklarının ve sonrasında meydana gelen çatışmaların, şiddetin, boşanmanın bireylere, ailelere ve topluma olumsuz etkileri konusunda eş adaylarını ve eşleri bilinçlendirmede oldukça önemlidir (Carroll ve Doherty, 2003: 116). Yapılan araştırmaların ortak görüşü, evlilik öncesi alınan eğitimin evlilik yaşamına olumlu katkılar yaptığı yönündedir (Yılmaz ve Kalkan, 2010: 1). Evlilik yapmak üzere ilçe belediyesine başvuran çiftler üzerinde yapılan bir çalışmada, gönüllü şekilde katıldıkları ‘Evlilik Öncesi Çift Eğitimi’ adlı programın sonunda çiftlerin birbirlerini anlayışlı şekilde dinleme (%75), birbirlerinin gerçekte ne söylemek istediğini anlama (%68) konularında olumlu kazanımlar elde ettikleri bildirilmektedir. Bunun yanı sıra problemleri konuşarak çözme (%75,8), nişanlılarıyla önemli konuları çekinmeden konuşma (%82,3) ve doğru iletişim kalıpları kullanma (%75) konularında başarılı sonuçlar elde ettikleri tespit edilmiştir (Haskan Avcı, 2014: 294). Buradan hareketle, aile içi şiddetin ve boşanmaların daha fazla yaşanmasını, esasen eşlerin evlilik hakkında bilgi, beceri ve farkındalığa veya evlilik süreci ile ilgili herhangi bir eğitimin alınmaması bağlamak mümkündür.

4. EVLİLİK ÖNCESİ EĞİTİMDE YAPILAN ÇALIŞMALAR VE UYGULANAN ÖRNEKLER

Evlilik öncesi bir eğitimin eş adaylarına verilmesinin gerekliliği tartışmaya konu olmayacak kadar açıktır. Diğer taraftan evlilikte yaşanan çatışmaları ve sonrasında yaşanan aile içi şiddet olaylarını bütünüyle engellemek, mümkün görünmemektedir. Verilecek eğitimin en önemli hedefi, aile bireyleri arasında yaşanan çatışmaların ve şiddet türlerinin bireysel ve toplumsal düzeyde olumsuz sonuçlarını azaltmaya çalışmak, aile bireylerinin mutluluk düzeyini arttırmaktır. Neredeyse bütün toplumlarda bir ihtiyaç olarak görülen söz konusu eğitim, eşlerin evliliklerinde yaşadığı sorunların çözümünde birçok yönden olumlu katkı yapmaktadır.

Evlilik öncesi eğitimle ilgili ilk çalışmalar, II. Dünya Savaşı öncesinde (1925'te) ABD'de ders şeklinde, toplum merkezlerinde, kilisede ve bazı üniversitelerde verilmeye başlanmıştır. 'Evliliğe ve Aile Hayatına Hazırlık' konusunda ilk kurs çalışmaları ve dersler, E.R.Groves tarafından verilmiştir. Kurumsal çerçevede evlilik eğitimlerinin ilk defa verilmesi ise, ABD'de Merrill-Palmer Enstitüsü tarafından, 1932 yılında gerçekleştirilmiştir (Sevim, 2018: 608). İlk dönemlerde yapılan bu çalışmalardan sonra evlilik öncesi eğitimlere ilgi giderek artmış, 1980'li yıllardan itibaren ise evliliğe hazırlık konusu ile ilgili eğilimlerde artış yaşanmıştır. Son dönemlerde ilgili konuyu tanıtmak ve yaygın hale getirmek için farklı çevreler tarafından seri kitaplar yayınlanmıştır. Evlilik yaşantısı hakkında eş adaylarına ve evli çiftlere yönelik bir takım eğitim programları günümüzde de devam etmektedir. Örneğin İngiltere, Galler ve İskoçya'da faaliyet gösteren 'Alpha International' adında resmi bir hayır kurumu, hem 'Evlilik Kursu' hem de 'Evlilik Öncesi Kursu' şeklinde evli çiftlere ve evlilik yapma niyetinde bulunanlara gönüllülük esasına dayalı bir şekilde eğitimler vermektedir. Verilen eğitimler, yüz yüze yapıldığı gibi uzaktan eğitim yoluyla da yapılabilmektedir. Çevrimiçi satın alınabilen ve indirilebilen video bölümlerinden, dergi ve kılavuzlardan oluşan eğitim araçları ve özel seanslardan oluşan grup çalışması yoluyla çiftler söz konusu eğitimlerden faydalanabilmektedirler. Kurulduğu 1996 yılından bugüne kadar kurumun 127 ülkeden, 1 milyondan fazla çifte katkı sunduğu ve pratik destek sağladığı ifade edilmektedir. Eğitimlerle evli çiftlerin evliliğin modern zorluklarıyla baş etmelerini sağlamak, aile bireyleri arasında ilişkileri güçlendirmek, sağlıklı işleyen bir evliliğin meydana gelmesine yatırım yapmalarına yardımcı olmak başlıca hedeflerdir. Evli çiftlere yönelik verilen eğitimlerde, çiftlerin birbirleriyle olan ilişkilerini güçlendiren ve 7 ayrı başlıktan oluşan dersler işlenmektedir. *Eşler Arası Bağlantının Güçlendirilmesi, İletişim Sanatı, Çatışma Çözme, Bağışlamanın Gücü, Ailenin Etkisi, İyi Bir Cinsel İlişki ve Eylem Halinde Aşk* başlıklarından oluşan bu dersler, alanında uzman şahıslar tarafından verilmektedir. Diğer taraftan kurumun 1985 yılından beri, yeni evlenecek olan çiftlere yönelik verdiği 'Evlilik Öncesi Kursu', nişanlı veya evlenme hazırlığında bulunanların kalıcı bir evlilik ilişkisi için güçlü temeller oluşturmalarına yardımcı olmak amacını taşımaktadır. Evlilik Öncesi Kursu eşler arası ilişkilerde söz konusu olan *Bağlılık, İletişim, Bağlantı, Çatışma ve Macera* şeklindeki başlık ve seanslardan oluşmaktadır (themarriagecourse.org, 2020).

Türkiye'de de farklı kurumlar tarafından birçok yayın hazırlanmış ve farklı bölgelerde eş adaylarına ve evli çiftlere bilgi ve beceri kazandırmak üzere bir takım eğitim programları uygulanmıştır. Evlilik öncesi eğitimle ilgili ilk çalışma, 1988 yılında, 'Evlilik Okulu' adında, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri bölümünde yapılmıştır (Sürerbiçer, 2008: 43). Evlilik öncesinde eş adaylarının evlilik süreçleriyle ilgili bilgi edinmeleri amacıyla, aynı üniversitede başkanlığını yazar Haluk Yavuzer'in yaptığı, komisyon üyelerinin ise eğitim fakültesi öğretim üyelerinden oluştuğu bir grup tarafından çıkarılan 'Evlilik Okulu' adlı bir kitap kaleme alınmıştır. Kitabın başlıca temalarını: *bireylerin eş olmaya hazırlanmaları, eşler arasında iletişim becerilerinin geliştirilmesi, sorun çözme ve anne-babalığa hazırlık, eşlerin yaşantılarının paylaşıldığı, sorunlarının tanımlandığı ve sorularının yanıtlandığı bir ortamın hazırlanması* gibi konular oluşturmaktadır (Yavuzer, 2015: 6). Söz konusu edilen konulara bakıldığında kitabın, eş adaylarının evliliklerinde karşılaşılabileceği temel sorunlara yönelik bilgi yetersizliğini ortadan kaldırmayı amaçladığı görülmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından geliştirilen bir proje kapsamında bazı il ve ilçelerde evlilik öncesi eğitimin uygulanması çerçevesinde pilot çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İlgili bakanlık tarafından 1 Eylül 2012 yılında 'Evlilik Öncesi Eğitim' çalışmaları çerçevesinde Türkiye Belediyeler Birliği ile bir protokol imzalanmıştır. Bu protokolün gereği

olarak eğitimin ülke çapında yapılması ve eş adayların 4 saat eğitim verilmesi planlanmıştır (aep.gov.tr, 2020). Ancak eğitimlerin verilmesinde yerel yönetimlerin çok etkili olduğu söylenemez.

Türkiye’de uygulanan evlilik eğitim programlarından biri, Şahinbey Belediyesi tarafından evlilik öncesi eş adaylarına ve evli çiftlere yönelik gerçekleştirilen programdır. Anayasanın 6284 sayılı Ailenin Korunması Kanunu çerçevesinde, 2009 yılında, belediyenin sosyal bir projesi olarak uygulamaya konulan ‘Evlilik Okulu Projesi’, sadece aile içi şiddeti sonlandırmak gayesini değil, bunun yanında aile kurumunun karşılaşılabileceği maddi ve manevi engelleri aşmak gibi geniş çerçevedeki amaçları da içermektedir. Türk Patent Enstitüsünden 2014 yılında marka tescilini de alan Evlilik Okulu projesi, Türkiye’de ilk ve tek olma özelliğini taşımaktadır. Belediyenin web sayfasında evlilik okuluyla ilgili amaç ve içeriklerden şu şekilde söz edilmektedir:

“Evlilik okulumuzda; üç hafta, Perşembe günleri saat 17:00 ile 21:00 arasında toplam üç kurdan oluşan eğitim verilmektedir. Bu eğitimde 6 kurumdan gelen alanlarında uzman hocalarımız; Etkili iletişim, Öfke kontrolü, Empati, Sen-ben dili, Sağlıklı ebeveyn ilişkileri, Dinimizde Evlilik ve aile hayatı, Evlilikte ibadetin yeri ve önemi, Temizlik ve hijyen, sağlıklı beslenme, aile bütçesi hazırlama ve sürdürülebilirliği, *Doğru alışveriş usulleri ve dinimizde israf, Güvenli internet ve dolandırıcılardan korunma gibi evlilik hayatı için hayati önem taşıyan konular işlenmektedir. ... “Evlilik Ehliyet Belgesi” Evlilik Okulumuz tarafından verilmektedir*”(sahinbey.bel.tr, 2020). Evlilik sürecinde eş adaylarının bilgilendirilmesini hedefleyen programın üzerinde durduğu konular, evliliklerde en çok karşılaşılan, çiftlerin anlaşmazlık ve çatışma yaşamalarına neden olan problem alanlarıdır.

Öte yandan 2014 yılında, Üsküdar Belediyesi tarafından da verilen evlilik öncesi eğitimden 1200 kişinin faydalandığı ve eş adaylarının sağlıklı ve mutlu bir evlilik için gerekli gördükleri belirtilmektedir (uskudar.bel.tr, 2020). Koordinasyon birimlerine göre, eğitimin daha çok iletişim, hukuk ve sağlık konularının öne çıkması, evlilik sürecinde sıklıkla karşılaşılan sorunların yoğunlaştığı konular olması hasebiyledir. Alanında uzman kişiler tarafından verilen eğitimler, içerik olarak evliliğin ne olduğu, sağlıklı evliliğin işlevleri, iletişim becerileri, evlilikte rol paylaşımı, kadınların yasal hakları, sorunların üstesinden nasıl gelinebileceği, aile hukuku, anne baba olmak, etkili ve yetkin ebeveynlik, hısımsız ve akraba ilişkileri gibi konulardır. Aile içi şiddetin düzeyinin düşürülmesinde programın önemine işaret eden ilgili eğitimin uzmanları, söz konusu programın eş adaylarına zorunlu hale getirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedirler.

Evlilik öncesi eğitimin uygulandığı yerlerden birisi de Ankara’dır. Şen (2009: 175) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, evlenmek için Çankaya Belediyesine başvuran 62 çiftte, 3-5 kişilik gruplar halinde, toplam 6 saatlik süren bir programla ‘Evlilik Öncesi Çift Eğitimi’ verilmiştir. İletişim, çatışmayı önleme, problem çözme yöntemleri, empati, aile yaşam döngüsü ve *aile planlama yöntemleri* gibi konulardan oluşan eğitimin sonunda çiftlerin büyük bir çoğunluğu, evlilik öncesi eğitim almanın gerekli olduğunu düşündüklerini, faydasına inandıklarını ve evlilik öncesi eğitim fikrine olumlu baktıklarını beyan etmişlerdir. Ayrıca katılımcılara program kapsamında hangi konuların yer almasının daha fazla yarar sağlayacağı sorulmuş ve en çok tercih edilen konular olarak sırayla *iletişim, evlilikte sorumluluklar, eşler arası çatışmayı önleme yöntemleri, sorun çözme yöntemleri, eşini tanıma, kendini tanıma, evlilikte roller ve evlilik yaşam döngüsü* olduğu tespit edilmiştir.

Modern dünyada eşlerin karşılaştıkları ailevi sorunları ve iletişim çatışmalarını çözmeleri için Türkiye’de kurumsal çerçevede evlilik öncesi eğitimler, aileden sorumlu bakanlık birimleri

tarafından sağlanmaktadır. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmış olan ‘Evlilik Öncesi Eğitimi - Eğitici Kitabı’nın önemli bir ihtiyacı karşıladığı söylenebilir. Ülke çapında sağlıklı, mutlu ve müreffeh ailelerin oluşması amacıyla hazırlanan kitabın amaçları kısaca şunlardır: *eşlerin eğitim, hukuk ve sağlık alanlarındaki hizmetlerden daha etkili biçimde yararlanmalarına, aile içi süreçlerini işlevselleştirerek aile yaşam kalitelerinin artmasına, sahip olduğu her türlü kaynağı etkili bir şekilde yönetmelerine ve karşılaşılabilecekleri çeşitli risklere yönelik önlemler almalarına katkıda bulunmaktır* (Alpaydın, 2011: 8). Esasen aileden sorumlu bakanlığın başından beri evlilik eğitime çok büyük önem verdiği, neredeyse bütün birimlerde evli çiftlere ve evlilik öncesinde eş adaylarına eğitim sağlama imkânlarının oluşturulduğu ve gerekli görülen durumlarda eğitimlerin verildiği yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili bakanlığın yayınladığı bilgilere bakıldığında, 2012 yılından beri gerçekleşen evlilik öncesi eğitim ile ilgili programlarda ücretsiz eğitimin verildiği görülmektedir (aep.gov.tr, 2021). Ancak her alanda olduğu gibi evlilik süreçleri ile ilgili bilgi edinme konusu da, genellikle ihmal edilen, eksikliği fark edilmeyen, problem olmaya başlayınca çözüm aranan bir konudur. Bu sebepten dolayı bakanlığın ilgili yayının hazırlanmasında ve eğitim seminerlerinin düzenlenmesinde gözettiği amaçları, evlilik yapmaya yönelen eş adaylarına, zorunlu tutulacak şekilde, ‘kurs’ olarak ta vermesi önemli görülmektedir.

Yapılan bu çalışmaların, genel olarak evlilik öncesi eş adaylarının evlilik sürecinde karşılaştıkları muhtemel sorunlara karşı çözüm üretmede önemli bir boşluğu doldurduğu, ancak çok az bir kitleye ulaşması nedeniyle yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

5. EVLİLİK ÖNCESİ BİR EĞİTİM PROGRAMI ÖNERİSİ OLARAK EVLİLİK KURSU

Yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen farklı alanlarla ilişkili kurslar, kurumsal düzeyde ve düzenli olarak her yıl vatandaşların hizmetine sunulmaktadır. Türkiye’de sadece 2017 yılında, birbirinden farklı alanlarda düzenlenen kurs sayısı 89.062’dir. Bakanlık ve bağlı kurum/kuruluşlar tarafından verilenler %48,1 oranında iken, %27,9’u belediyeler, %17,8’inin vakıf ve dernekler, kalan %6,2’sinin de diğer kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmiştir (TÜİK, 2017). Resmi kurum, STK ve yerel yönetimler bünyesinde gerçekleşen kurslarda farklı alanlarda bilgi ve becerilerin kazandırılmasına çalışılmaktadır. Aile kurumunun temeli atılırken eşlerin aile ilişkileri hakkında bilgi ve beceriler edinmeleri, örneğin aile çatışmalarını önleme ve çözme konusunda bilgi ve beceri kazanmaları, en az diğer alanlarda duyulan bilgilendirme ihtiyacı kadar önemlidir.

Her şeyden önce eş adaylarının evlilik öncesinde, evlilik süreçleri hakkında bilgilendirilmeleri, evlilikte karşılaşılabilecek muhtemel sorunlarla yüz yüze geldiklerinde üstesinden gelinebilecek beceriler yanında iletişim ve çatışma çözme becerileri edinmeleri, sadece bu çalışmanın değil, literatürde pek çok çalışmanın önerdiği bir konudur (Ekşi, 2005: 9; Şen, 2009: 182; Yılmaz ve Kalkan, 2010: 1; Haskan Avcı, 2014: 282; Sevim, 2018: 610; Terzi İlhan ve Işık, 2019: 1441). Hatta Türkiye psikoterapi ve Psikoterapistler Derneği (PSİKODER), evlilik öncesi eğitimin evlenmeye yönelen bütün çift adayları için yasal zorunluluk haline getirilmesini ve hizmetin devlet tarafından ücretsiz verilmesini talep etmektedir (psikoder.org.tr, 2020). Bu gereklilikten hareketle, özellikle evliliğe yönelen genç adayların sevgi dolu, mutlu ve uzun süreli ilişkiler kurmaları ve sürdürmeleri, aile ortamından birbirlerine yönelik şiddet türlerine başvurmadan yaşamaları için eş adaylarına evlilik öncesinde eğitim verilmesi oldukça önemlidir.

Eş adaylarına verilecek bir eğitimin ‘kurs’ olarak düşünülmesi; yasal düzenlemelerle zorunlu tutulması, çeşitli kurumlardan eğitmenlerin tedarik edilmesi, yaygın eğitimin çerçevesi içinde uygulama imkânına sahip olması gibi gerekliliklerden kaynaklanmaktadır. Kursta eş adaylarına aile içi şiddetin oluşmasını önlemek için evlilikte çatışmaların yaşanmasına sebep olan faktörler, örneğin eşleri incitebilen iletişim hataları, evlilik çatışmalarını azaltan faktörler, çatışma çözme yolları, akrabaların evlilik ilişkisine etkileri, ailede etkili iletişim gibi konularda bilgiler öncelikli olmalıdır. Bunun yanında ailede meydana gelen şiddetin ne olduğunu, türlerini, neden olduğu akut ve kronik sağlık sorunlarını, şiddete maruz kalınması durumunda ne yapılması gerektiğini, hangi mercilere bildirileceğini belirten içerikler eş adaylarına aktarılmalıdır.

Evlilik kursunun eş adaylarına sağlayacağı bir takım beceriler, onların evlilik hayatlarını kolaylaştıracağı gibi yeni nesillerin sağlıklı, mutlu ve huzurlu yetişmelerine de olumlu etki yapacaktır. Bu becerilerden biri olan kendilerini ifade etme becerisi, bireyin duygularını ve düşüncelerini açık ve dürüst bir biçimde, iletişime geçerken karşısında bulunan kişide düşmanlık ve savunma duygularının oluşmasına fırsat vermeden ifade edebilmelerini içermektedir. Bunun yanında empati becerisi ise, bireyin karşısında bulunan kişinin algılarını, düşünce ve duygularını ve söylemek istediklerini anladığını göstermesidir. Tartışma çözme becerisinde, bireylerin duygu ve davranışlarını kendi kendilerine düzenleyebilme ve muhtemel çatışma durumlarında istedik biçimde yönetebilme becerisini kazandırmaya çalışmak esastır. Aynı şekilde problem çözme becerisi de, her iki tarafın gereksinimlerini ve isteklerini karşılayacak şekilde uygulayabilecekleri yaratıcı çözümler geliştirmelerini sağlama esasına dayalıdır (Yalçın, 2009: 14). Problem çözme becerisinin geliştirilmesinde kadın erkek farklılıklarının bilinmesinin yanında konuşma ve dinleme teknikleri de önemli bir yer tutmaktadır. Bunlarla birlikte evlilik öncesi eş adaylarının birbirlerine karşı dürüst olmaları ve sorun oluşturabilecek durumları, alışkanlıkları tutum ve davranışları birlikte değerlendirmeleri çok önemlidir. Çünkü evlilik öncesi eş adayları birbirlerinin bazı tutum, davranış ve alışkanlıklarını genellikle önemsiz görmekte, üzerinde durma gereği görmemektedirler. Bu durum genellikle daha sonra eşler arasında problem olmaya başlamakta ve eşler, çoğunlukla birbirlerini kısıtlayıcı olmakla suçlanmaktadır. Örneğin sigara içen bir eşin bu durumuna yönelik evlilik öncesinde herhangi bir şekilde dile getirilmemişse, evlilik sürecinde içmeme yönünde bir talebin ortaya gelmesi ile aralarındaki ilişkilerde sorun çıkabilmektedir. Bu yüzden kurs içeriklerine bu tür ilkelerin ve sorun oluşturma ihtimali olan örneklerin yerleştirilmesi ve eş adaylarına aktarılmasının olumlu sonuçlar meydana getireceği varsayılmaktadır.

Evlilik Kursu’nun bir takım kazanımlarından bahsetmek gerekirse; eş adaylarına duygularını yapıcı şekilde ifade etmeyi, tüm dikkatini vererek karşısındakini dinlemeyi, iletişimde yıkıcı ve yapıcı tarzların örneklerinden sonuç çıkarmayı, ilişkilerinden beklentilerinin rolünü kestirebilme, ret edilme korkusu gibi gizlenen beklentileri açığa çıkarabilmeyi ve ilişkinin sürdürülmesinde eğlencenin rolü konusunda bilgilenmeyi sağlayacağı varsayılmaktadır. Bunların yanında bireylere onur, saygı, bağışlama ve yakınlık duyma gibi değerlerin evlilikte oynadığı rolü idrak edebilme, tarafların sahip olduğu inanç ve değerlerin ilişkilerini nasıl etkilediğini fark edebilme, tensel iletişimin önemini ve cinsel işlevsizlikten kaynaklı problemlerin neler olabileceğini öngörebilme imkânı sağlayacağı beklenmektedir. Ayrıca eşlerin ilişkilerine yönelik umut düzeyini geliştirebilme, cinsiyet ve iletişim arasındaki ilişkiyi anlayabilme, evlilikten beklentilerinin netleşmesini sağlayabilme, cinsel ilişkiler ve ilişki geliştirme konularında bilgilenebilme, evlilikle ilgili amaçların belirgin olmasını sağlayabilme, kapalı tutumundan vazgeçip kendini açabilme, stresle başa çıkabilme ve öfkesini kontrol edebilme konularında kazanımlar elde edecekleri şüphesizdir. Kısaca, eş adaylarının evlilik sürecinde birbirlerine karşı sevgilerini gös-

terme, dürtü kontrolü, sözel ve fiziksel tepkileri kontrol edebilme, kişilik farklılıklarına saygılı olma, karşı cinsin farklı özelliklerini, beklentilerini ve ihtiyaçlarını bilme gibi konularda elde edecekleri kazanımlar onların mutlu olmalarında olumlu etkiler oluşturacaktır. Bunun yanında beklentilerini açıkça konuşabilme, evlilikte bütçe düzenleme, evlilikte iş bölümü, hem kendi ailesiyle hem de eşinin ailesiyle ilişkiler, anne-babalık rolleri vb. konularında bilgi, beceri ve farkındalık kazanacakları ve bütün bunların, aile içinde görülen şiddet türlerinin daha az yaşanmasına katkı sunacağı açıktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günlük yaşamımıza etki eden şiddet döngüsünü içeren kültürel kodların, binlerce yıl süren öfke ve nefretin tohumlarının bir anda yok olmasını beklemek akılcı bir yaklaşım değildir. Özellikle aile içi şiddet sarmalının sıklıkla yaşandığı ailelerde yetişen bireylerin tanık oldukları veya maruz kaldıkları şiddetin izlerini kolay şekilde üzerlerinden atmaları güçtür. Zira insanlık tarihine bakıldığında çağlar boyu görülen nefret ve öfkenin, düşmanlık ve ötekileştirmenin kasıp kavurduğu bir iklimde filizlenen bireylerin yaşadığı bir döngünün sonucu olarak devam edegelen aile içi şiddet olgusu, şiddet sarmalının her alanda karşımıza çıkmasında başat rol oynamaktadır. Ancak, eğitimle ve farkındalık kazandırmakla ailede bireylerin eşlerine veya diğer aile bireyelerine yönelik daha doğru tutum ve davranışlar sergilemesine yardımcı olmak mümkündür. Eş adaylarının ileride karşılaşmaları muhtemel sorunların çözümü için farklı seçeneklerden haberdar olmaları, onların evliliklerinde hata yapma oranını azaltacaktır. Bu doğrultuda atılacak adımlardan birisi evlilik yapma niyetinde olan eş adaylarına, evlilik hakkında gerekli bilgileri vermek, ileride karşılaşacakları süreçlerle ilgili onlara farkındalık ve beceriler kazandırmaktır. Aynı şekilde evlilik sürecinde sahip oldukları hak ve sorumluluklarının, şiddet türlerine başvurmaksızın makul çözüm yollarının neler olabileceği konularında onları bilgilendirmektir. Dolayısıyla aile bireyelerinin mutlu ve huzurlu olduğu, yetişen çocukların hayata sağlıklı ve umutla baktığı, toplumun hakkında güzel algılara sahip olduğu ailenin sağlam temellere dayandırılması, bireysel olduğu kadar yapılacak kurumsal çalışmalarla ancak mümkündür.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın evlilik yapma ve aile kurma amacıyla bir araya gelen çiftlere, evlilik hayatına hazırlanmaları kapsamında 'Evlilik Öncesi Eğitim'e yönelik bir takım programlar, il ve ilçe müdürlükleri bünyesinde verilen seminer çalışmaları ve kurum tarafından hazırlanan bilgilendirici kitaplar bulunmaktadır. Bütün bunlarla amaç, çiftlerin birbirlerini iyi tanımaları, gerçekçi beklentiler oluşturmaları, olası sorunlara yönelik çözüm bulmaları, etkili iletişim kurma yollarını bilmeleri ve evliliğe iyi bir başlangıç yapmalarını sağlamaktır. Ancak yapılan bütün bu çalışmalar bir tavsiye niteliğinde olup zorunluluk içermemektedir. Bu çalışmanın önerisi, 'Evlilik Kursu' adı altında, evlenme amacıyla olan bütün adayların evlilik öncesi bir eğitim programına tabi tutulması, eğitimin zorunlu hale getirilmesi ve devletin ücretsiz bir şekilde bu hizmeti sunmasına yöneliktir.

Kurumsal düzeyde, merkezi yönetim veya yerel yönetimler kanalıyla, evlenmeye ve yuva kurmaya yönelik bütün eş adaylarını kapsayacak şekilde, evlilik öncesi zorunlu bir eğitim şeklinde tasavvur edilen kurs, belirli bir süreyi ve programı, programın bitimi sonrasında alınacak bir başarı sertifikasını kapsayacak şekilde düşünülmektedir. Evlilikte karşılaşılması muhtemel sorunlarla ilgili önleyici müdahaleler kapsamında değerlendirilmesi gereken bu kursla, beraberliklerinin erken dönemlerinde (daha problemler ortaya çıkmadan) eşlerin çatışma ihtimali doğurabilecek durumlardan uzak durmaları veya çatışma çözmede gereksinim duyabilecekleri bilgi ve beceriler edinmeleri hedeflenmektedir. Böyle bir eğitimin, gelecekte eşlerin evlilik süreçlerinde ilişkilerinin niteliğini arttıracacağı, problemlerin çözümünde olumlu katılar sunacağı

düşünülmektedir. Aileyi kurmanın değil, sürdürmenin çok zor olduğu günümüzde eş adaylarına evlilik öncesinde verilecek eğitim sayesinde tarafların kendilerini ve eşlerini tanıma, evlilik sürecini ve gelecekte karşılaşma ihtimali olan olayları idrak edebilme imkânı bulacakları varsayılmaktadır. Hiçbir sorunun yaşanmadığı bir evlilik iddiasında bulunmak doğru olmadığı gibi karşılaşılması muhtemel sorunları kader şeklinde algılayıp, çözüm aramamak da doğru değildir. Evlilik sürecinde farklı sorunlarla karşılaşmak doğaldır, asıl önemli olan sorunları suhuletle çözmeye çalışmak, birbirinin sınırlarını zorlamadan orta yolu bulmaktır. Eş adaylarına verilecek eğitimle onların evlilikle ilgili farkındalık ve bilgi düzeylerinin yanı sıra yaşamlarında aldıkları doyumun seviyesinin artacağı, buna mukabil ailede yaşanan gerginlik, çatışma ve şiddet türlerinin düzeyinde de azalma meydana geleceği muhakkaktır.

Sonuç olarak, evlenme adaylarının daha sağlıklı bir aileye sahip olmaları, sorumluluklarını bilmeleri karşılaşabilecekleri tehlikelerin farkında olmaları, gelecekte evlilik ilişkisini sağlıklı yürütmeleri için iletişim, çatışma ve problem çözme becerileri edinmeleri, evliliğe yönelik gerçekçi beklentilere sahip olmaları için evlilik öncesinde eğitim almaları oldukça önemlidir. Özellikle kadın ve erkek sağlığı, çocuğun eğitimi ve sosyalleşmesindeki sorumluluklar, sağlıklı aile ilişkileri ve cinsel yaşam konularında bilgi edinmeleri önem arz etmektedir. Buradan hareketle ülke çapında verilecek şekilde ve zorunlu hale getirilecek bir program olarak evlilik kursu, farklı disiplinlerden uzman kişiler (psikologlar, uzman doktorlar, hemşireler, aile terapistleri, öğretmenler ve iletişim uzmanları) tarafından verilecek bir eğitim, birçok konuda olumlu sonuçlara vesile olacağı gibi aile içi şiddet vakalarının önemli ölçüde azalmasına da katkı sağlayacaktır. Toplumsal yaşamın önemli ve sürekli bir kurumu olarak ailenin de, onu meydana getiren bireylerin bilinç ve farkındalıkları oranında sağlıklı işleyeceği aşikârdır.

KAYNAKÇA

- Alpaydın, Y. (2011). *Evlilik Öncesi Eğitimi Eğitici El Kitabı*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Bayer, A. (2018). Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri, *ANTAKİYAT*, Cilt:1 Sayı:2, Ss: 215-234.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe Hazırlık Aşamасыndaki Karı-Koca Adaylarının Evlilik ve Anne-Baba Olma Üzerine Düşünceleri, *Aile ve Toplum*, Yıl: 7, Cilt: 2, Sayı: 9.
- Carroll, J. S., Doherty, W. J. (2003). Evaluating effectiveness of premarital prevention programs: A meta-analytic review of outcome research. *Family Relations*, 52(2), 105-118.
- Demir Erbil, D., Hazer, O. (2018). Çalışan Bireylerin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, Issue: 5, pp. (99-116).
- Farrington, D. (2005). Childhood origins of antisocial behavior, *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12: 177-190.
- Gökmen, Şahika & Eralp, Anıl & Atay Kayış, Aliye (2019). İlk Evlilik Süresini Etkileyen Faktörlerin Yaşam Analizi: Türkiye Örneği, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2019, 6(1), 63-76.
- Gülsün, M. & Ak, M. & Bozkurt, A. (2009). Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2009; 1: 68-79.
- Hallaç, Saliha & Öz, Fatma, (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2014;6(2):142-153.
- Hamamcı, Z., Buğa, A., Duran, Ş. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Yaşantısı ile İlgili Bilgi Kaynaklarının ve Evlilik Öncesi Eğitim İhtiyaçlarının İncelenmesi, *Aile ve Toplum*, Yıl:12, Cilt: 7, Sayı: 26.
- Haylı, Ç. M. & Gökdoğan, M. R. (2019). Aile İçi Şiddet, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 12 Sayı: 63, 630-635.
- Haskan Avcı, Ö. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Öncesi İlişkilerde Problem Yaşadıkları ve Eğitim Almak İstedikleri Konular. *Ege Eğitim Dergisi*; 15(1), 279-299.
- İbiloğlu, A.O. (2012). Aile İçi Şiddet, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2):204-222.
- İpek, E. & Kızılgöl, Ö. A. (2019). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadının İşgücüne Katılımına İlişkin Mikroekonometrik Analiz: Türkiye, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:19 - Sayı:2 (455-474).
- Köseoğlu, M. (2018). Kadına Yönelik Şiddet Sorununun Sosyalleşme Süreci ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Değerlendirilmesi, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Kadın Çalışmaları Özel Sayısı, Cilt: 19, Sayı: 42.
- Markman, H.J., Stanley, S.M., Jenkins, N.H., Prtrelle J.N., Wadsworth, M.E. (2006). Preventive Education: Distinctives and Directions, *Journal of Cognitive Psychotherapy*, Vol:20, No:4.
- Odman, M. T., Odman, L. (2017). *Erkekler de Şiddet Mağduru*, Karahan Kitabevi, Adana.
- Page, Ayten Zara & İnce, Merve (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2008, 11 (22), 81-94.
- Sevim, Y. (2018). Evlilik Öğretilebilir mi?, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:11, Sayı:61.
- Stanley, S.M., Amato, P.R., Johnson, C.A., Markman, H.J. (2006). Premarital education, marital quality and marital stability: findings from a large, random household survey. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 117-126.
- Sürerbiçer, F. S. (2008). *Boşanmış Bireylerin Deneyimlerine Göre Evlilik Eğitimi Gereksinimi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şen, B. (2009). *Evlilik Üzerine Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik ve "Evlilik Öncesi Çift Eğitimi"ne İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Şenol, Ş. & Mazman, İ. (2014). Çocuğa Uygulanan Şiddet: Türkiye Özelinde Sosyolojik Bir Yaklaşım, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,16 (26): 11-17.
- Tarhan, N. (2006). Kültürel Farklılığın Evlilik Üzerindeki Etkileri, <https://www.e-psikiyatri.com/kulturel-farklilikgin-evlilik-uzerindeki-etkileri> (Erişim Tarihi: 08.04.2021).
- Terzi İlhan, S., Işık, Ş. (2019). Evliliğin İlk Yıllarında Evlilik Yaşamı Deneyimi ve Evliliğe İlişkin Algılar: Sorunlar, Zorluklar ve İhtiyaçlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 1430-1448.
- Topçu Ersoy, H. (2020). *Evlilik Terapisi ve Evlilik Eğitimi*, Erişim Tarihi: 01.12.2020, https://www.tavsiyeyorum.com/makale_2683.htm.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Kasım 1995, Ankara.
- Turgut, M. (2015). *Türkiye'de Evlilik Tercihleri, Nisan 2015*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- TÜİK, (2017), Yaygın Eğitim Faaliyetleri Araştırması, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27599> (Erişim Tarihi: 21.04.2021).
- TÜİK, (2019/a). İstatistiklerle Aile, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2019-33730> (Erişim Tarihi: 20.04.2021).
- TÜİK, (2019/b). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-Istatistikleri-2019-33708> (Erişim Tarihi, 22.04.2021).

- Uçak, D. (2015). *Evli Çiftlerin Kişilik Özelliklerinin Evlilik Doyumu İle İlişkinin İncelenmesi*, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Yalçın, İ. (2009). Evlilik Öncesi Çift Eğitimi Üzerine Bir Derleme Çalışması, *Kriz Dergisi*, 17 (3), 9-22.
- Yavuzer, H. (2015). *Evlilik Okulu, Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yazdanpanah, M. & Eslami, M. & Nakhaee, N. (2014). Effectiveness of the Premarital Education Programme in Iran, *Hindawi Publishing Corporation ISRN Public Health*, Volume 2014, 5 pages, <http://dx.doi.org/10.1155/2014/964087>.
- Yılmaz, T., Kalkan, M. (2010). Evlilik Öncesi İlişkileri Geliştirme Programlarının Çiftlerin İlişki Doyumuna Etkisi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt:10, Sayı:3, Ss:1883-1920.
- Yıldırım, İ., Kızmaz, Z. (2018). Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, Cilt:10, Sayı:3 (21), Sayfa:1135-1153.
- Yıldırım, İ., Kızmaz, Z. (2019). Aile İçi Şiddet ile Öğrencilerin Akademik Başarı Durumları Arasındaki İlişki: Ortaöğretim Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *Mukaddime*, 2019, 10(2), 662-687.
- Yıldırım, İ. (2020). *Aile İçi Şiddetin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile İlişkisi: Diyarbakır Bağlar Örneği*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- <https://aep.gov.tr/egitim-icerikleri/evlilik-onesi-egitim-programi/> (Erişim Tarihi: 03.11.2020).
- http://marrpedia.org/effectiveness_of_marriage_education_programs (Erişim Tarihi: 01.10.2020).
- <https://www.psikoaktif.com/evlilik-terapisti-psikolog-hatice-topcu-ersoydan-oneriler/> (Erişim Tarihi: 03.10.2020).
- <http://www.pskoder.org.tr/psikoder-evlilik-onesi-egitimin-zorunlu-kilinmasi-gerekliyor.html#.X5BYfNUzbcc> (Erişim Tarihi: 28.12.2020).
- <http://www.sahinbey.bel.tr/idet/413/1069/evlilik-okulu> (Erişim Tarihi: 05.10.2020).
- <https://themarriagecourse.org/about> (Erişim Tarihi: 19.12.2020).
- <https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/news/1200-cift-egitim-alarak-mutlulugu-yakaladi/122> (Erişim Tarihi: 21.11.2020).